

Diognetosbrevet och pseudo-Justinus' fragment

Översättning med kommentar

Pär Sandin

Tolk- och översättarinstitutet (TÖI)

Examensarbete 15 hp

Översättningsvetenskap

Översättningsvetenskap, examensarbete för magisterexamen (16–30 hp)

Vårterminen 2009

Handledare: Birgitta Englund Dimitrova och Staffan Fogelmark

Examinator: Cecilia Wadensjö

English title: The letter to Diognetus and Pseudo-Justin, fragments: A Swedish translation with commentary

**Stockholms
universitet**

Diognetosbrevet och pseudo-Justinus' fragment

Översättning med kommentar

Pär Sandin

Sammanfattning

Översättning från grekiska till svenska av *Diognetosbrevet* och Pseudo-Justinus, *fragment*, med översättningsteoretisk kommentar med utgångspunkt i Vinay och Darbelnet, *Comparative stylistics of French and English*. Tonvikten ligger på intertextuella aspekter relaterade till framförallt det grekiska Nya Testamentet och dess senaste svenska översättning (Bibel 2000).

Nyckelord

Diognetosbrevet; Grekiska, klassisk; Översättning Grekiska, klassisk/svenska; Språkvetenskap; Jämförande språkvetenskap; Språkvetenskap, översättning; Pseudo-Justinus; Teologi, fornkristen; Kyrkofäderna; Kristendom; Apologetik

Inledning	2
Om källtexten.....	2
Diognetosbrevet	2
Pseudo-Justinus' fragment	2
Teori och metod.....	3
Skopos och uppdrag: översättning av antika och medeltida kristna texter.....	3
Lingvistisk översättningsteori: Vinay och Darbelnet	3
Översättning och kommentar	9
Till Diognetos	12
Tillägg.....	29
Pseudo-Justinus, fragment	35
Diskussion	39
Referenser	39

Inledning

För examensarbetet har jag valt att presentera en egen översättning med åtföljande översättningsteoretisk analys och kommentar. Kursföreskrifterna anger att källtextens längd ska vara 10–15 sidor à 2000 tecken inklusive mellanslag. Då den huvudtext jag valde visade sig vara aningen för kort har jag för att uppfylla kraven på källtextens längd kompletterat med några kortare besläktade texter; dessa får dock endast en rudimentär kommentar.

Översättningarna utfördes utan medvetet teoretiskt förhållningssätt, med undantag för vissa aspekter av *skopos* och *uppdrag* (se nedan, kapitlet Teori och metod). I kommentaren analyseras valda delar av översättningen med avseende på framförallt lingvistiska aspekter, med utgångspunkt i Vinay och Darbelnet (1995), som härafter förkortas VD. Vissa filologiska och innehållsliga detaljer kommenteras även.

Om källtexten

Källtexten utgörs av en längre och sju kortare texter på grekiska från vår tideräknings första århundraden; delar av texterna kan vara från senare tid, möjligen medeltida. Texterna är kristna bekännelseskriterier och hör till den litteratur som brukar benämnas *kyrkofäderna*: kristna skrifter på latin och grekiska från antik och medeltid. En kortfattad svenskspråkig historik och översikt över denna litteratur återfinns i Bendz (1971) 405–7, 555–58; en mer omfattande översikt är Holmqvist (1956), som behandlar *Diognetosbrevet* på s. 64.

Diognetosbrevet

Diognetosbrevet räknas som en smärre klassiker inom den antika litteraturen, då det uppvisar en stilistisk nivå som knappast återfinns någon annanstans i kristna skrifter på grekiska. Det bevarades i en medeltida handskrift, nu förstörd, där det tillskrevs Justinus (100–165 e.Kr.), men det stod tidigt klart att det måste ha haft en annan upphovsman. Det är inte ens säkert vid vilken tid det skrevs, men det sorteras vanligen under de s.k. apostoliska fäderna, i vilket fall det är tillkommet på hundratalet e.Kr. De sista två kapitlen är tillkomna av en annan författare och förmodligen betydligt senare än de första (se kommentar).

Diognetosbrevet har tidigare översatts till svenska av F. A. Blix (1876), en översättning som jag tyvärr inte har haft tillgång till. Det finns även översatt till alla större moderna europeiska språk, och jag har vid några tillfällen haft hjälp av de engelska översättningarna av Roberts, Crombie och Donaldson (1867) och Lightfoot och Harmer (1891), vilka i skrivande stund finns tillgängliga online.

Den grekiska texten finns i flera utgåvor; jag har utgått från en s.k. eklektisk text (se kapitlet *Teori och Metod*, avsnittet *Skopos och uppdrag* nedan).

Pseudo-Justinus' fragment

Förutom *Diognetosbrevet* har ett antal grekiska texter i medeltida handskrifter tillskrivits Justinus, vilka moderna utgivare av olika skäl, t.ex. stilistiska, har ansett ej kan vara av hans hand. De skrifter som med säkerhet kan tillskrivas Justinus är därtill alltför väsensskilda. Man tillskrev under

antiken och medeltiden gärna och utan samvetsqual anonyma texter till kända författare för att ge texterna större auktoritet. I sådana fall använder man ibland, när man inte känner till den egentlige upphovsmannen, det föregivna författarnamnet med prefixet ”pseudo-”; man talar alltså om pseudo-Justinus. De skrifter som går under rubriken pseudo-Justinus behöver sålunda inte nödvändigtvis vara skrivna av samma person.

Pseudo-Justinus’ fragment utgörs av sju korta texter som återfunnits under namnet Justinus i några medeltida handskrifter, men som alltså anses vara författade av andra, okända, författare. De har givits ut i samlad form av J. C. T. Otto (1881/1969). Troligtvis har åtminstone en del av de olika fragmenten skilda författare, och knappast något av dem torde ha samma upphovsman som *Diognetosbrevet*.

Teori och metod

Skopos och uppdrag: översättning av antika och medeltida kristna texter

Beträffande *skopos* och *uppdrag* för översättningen (Vermeer 1989) är det framförallt två faktorer som spelar in. För det första har texten ett historiskt intresse, som ett vittne till senantikens kultur och föreställningsvärld. Det har därför inte varit fråga om att med s.k. dynamisk ekvivalens (Nida 1964) översätta kulturella kontexter och dylikt till moderna motsvarigheter. Svårigheter av detta slag utreds istället med hjälp av kommentarer till texten.

För det andra är texten ett kristet dokument tillkommet inom den intellektuella tradition som är specifik för den kristna religionen och kyrkan. Det innebär att begrepp och termer i någon mån bör stämma överens med den terminologi som vunnit hävd inom denna tradition, om man kan anta att upphovsmannen var medveten om den. I synnerhet handlar det om uttryck som återfinns, och i vissa fall är direkt hämtade från, Bibeln. Vid översättningar av mer komplicerade begrepp och termer har jag därför försökt harmonisera med den praxis som gäller i den senaste svenska bibelöversättningen (Bibel 2000): i vissa fall rör det sig om nödvändiga omskrivningar, alltså det som av VD kallas ”fixerad” modulering (s. 37). I kommentaren anges hänvisningar till Bibeln när texten anspelar på eller direkt citerar ur den – direkta bibelcitater är också satta med kursiv typ i översättningen.

Den tänkta publiken för översättningen är dels professionella teologer och präster, dels en kristen allmänhet som kan tänkas vara intresserade av texten som bekännelseskraft, dels en mer löst sammansatt grupp av historiker, antikforskare, och bildad allmänhet. Bokförlaget Artos/Norma ger för närvarande ut kyrkofäderna på svenska, och jag har skickat en kopia av översättningen till dem som de lovat att titta på.

Lingvistisk översättningsteori: Vinay och Darbelnet

Det första försöket att applicera lingvistiska metoder på studiet av översättning gjordes av Catford (1965). Han byggde sin (tämmligen skissartade) modell på en generell språkbeskrivning framlagd av Halliday (1961), som idag är obsolet. Den som vill utveckla Catfords tankar om ”translation shifts” borde kanske istället försöka applicera den moderna kontextfria grammatikens eller frasstrukturgrammatikens terminologi, som vidareutvecklats inom den transformativa och generativa grammatiken och dess derivat. Frasstrukturgrammatiken formulerades ursprungligen av Chomsky (1956) och Chomsky (1957), och har sedan vidareutvecklats i olika former, av Chomsky

själv och av andra. Av moderna handböcker kan nämnas i synnerhet Radford (1988), en mindre utförlig, men lite mer uppdaterad, är Cook och Newson (1996).

Min tanke var först att försöka mig på detta, men idén övergavs av två orsaker: (1) frasstrukturgrammatiken är extremt otymplig och kräver stora s.k. träd för att analysera syntaktisk struktur, och (2) den verkar ändå inte vara tillräckligt utförlig för att fullständigt kunna analysera forngrekiskan med dess omfattande bruk av nominaliserade verbformer, särskilt particip av olika slag.

Jag har alltså valt att istället försöka applicera VD:s begreppsapparat. De har kommenterat förhållandet mellan sin strukturella analys och lingvistikens kontextfria syntax (s. 46):

We have given the term 'segmentation' to the division of a text into its units of translation. We can distinguish between segmentation and neutralisation (démontage) which reduces the SL text to a neutral language whose semantic elements are simply annotated with respect to their structural functions. This technique has its place in a study of comparative syntax, but exceeds the needs of translators.

VD utvecklar vad som kan beskrivas som en pragmatisk modell för översättning. Källtexten och måltexten delas upp i segment baserade på semantiskt innehåll istället för syntaktisk struktur. Identifikationen av segment sker inte heller med någon intrinsikal begreppslig precision eller lingvistisk teori, även om de utgår från Saussure för de mest grundläggande begreppen *langue/parole* och *signifiant/signifié* (VD kap. 1.2.1–3, s. 12–15, Saussure 1916/1960). De laborerar istället (kap. 1.3.1, s. 20–21) med vad de kallar en ”tankeenhet” (*unit of thought*) som är ”ekvivalent” med ”översättningsenheten” (*unit of translation*, s. 21). Ett försök till definition ges på s. 21:

We could define the unit of translation as the smallest segment of the utterance whose signs are linked in such a way that they should not be translated individually.

Vid segmenteringen skall alltså segmenten motsvara översättningsenheter av detta slag. Varje segment på det ena språket kan sedan motsvara ett eller flera segment på det andra. VD delar in enheterna i kategorier med avseende på deras sammanhållande princip (”funktionell”, ”semantisk”, ”dialektisk” och ”prosodisk” enhet), deras komplexitet (enkla enheter, ”enhetliga grupper” och ”affinitetsgrupper”) och förhållandet mellan enheter i måltexten och källtexten (enkla enheter, dvs. enstaka ord, ”utspädda enheter” och ”fraktionella enheter”). De två senare distinktionerna kommer jag inte att beröra annat än undantagsvis (både ord och ordgrupper behandlas som enheter beroende på sammanhanget): beträffande den första kan mina enheter förutsättas vara semantiska, om inte annat anges.

Utöver dessa analytiska grupp-kategorier nämner VD tre övergripande och allmänna nivåer (*planes*) på vilka översättning sker (kap. 1.3.2, s. 27–30): *lexis* (de ord och fasta ordgrupper som kan definieras i ett lexikon); (syntaktisk) *struktur*; och *budskap* (*message*), där det sista är det egentliga meningsbärande skiktet (vissa språkfilosofer, t.ex. J. L. Austin, anser att ord inte har någon betydelse i enskildhet utan endast när de används i yttranden, dvs. satser, alltså som del av ett *budskap*: jfr VD s. 20). Tyvärr relaterar VD inte på ett helt tillfredställande sätt dessa nivåer till de analytiska översättningsenheter de beskrivit i föregående sektion (1.3.1); mer eller mindre mellan raderna framkommer dock att översättningsenheterna normalt är lexikologiska enheter, dvs. befinner sig på nivån *lexis* (uttryckligen s. 26, v, jfr tabell s. 30).

Beträffande enheternas transformering från källtexten till måltextern, alltså själva översättningen, identifierar VD sju varianter, eller mer korrekt klassificerar alla möjliga översättningsvarianter i sju grupper. Jag använder mig här av Rune Ingos översättningar av VD:s termer (Ingo 1991, 278 ff.). Tre av dessa grupper hör således till de ”direkta metoderna” (*direct translation*, VD s. 31–34), fyra till de ”indirekta metoderna” (*oblique translation*, VD s. 34–40). VD ger en översiktlig beskrivning av de sju grupperna i kap. 1.4.1, s. 31–40, som sammanfattas i det följande.

Direkta metoder

Direkt lån (*borrowing*, 1.4.1.2): att låna in en främmande term eller begrepp till måltextern, vanligen då den saknar motsvarighet på dess språk, eller för att överföra något av källspråkets kulturella färg. T.ex. att i en översättning från ryska använda ”datscha” istället för någon motsvarighet som t.ex. ”sommarstuga”.

Översättningslån (*calque*, 1.4.1.3): ordagrann översättning av ett idiom. Idiomet lånas alltså in till målspråket, men dess lexikala beståndsdelar översätts ordagrant, t.ex. om man på engelska skulle översätta det svenska idiomet ”ingen fara på taket” med ”no danger on the roof”. Denna typer av översättningar är ganska vanliga i naturligt tvåspråkiga miljöer, och leder ibland till att det främmande, översatta idiomet tas upp som en naturlig beståndsdel av målspråket. Det rekommenderas inte för seriös översättning, men förekommer likväl ofta i hastigt och slarvigt översatta texter.

Direkt översättning (*literal translation*, 1.4.1.4): ordagrann översättning som bevarar den syntaktiska strukturen mer eller mindre intakt. VD ger som ett av sina exempel den fransk-engelska översättningen *This train arrives at Union Station at ten/’ce train arrive à la gare Centrale à 10 heures*”. Även till svenska kan denna mening översättas direkt: ”Detta tåg anländer till Centralstationen klockan tio”.

Indirekta metoder

Vid indirekta metoder för översättning måste den syntaktiska strukturen och/eller det semantiska innehållet modifieras på något sätt. VD anser att det finns fyra olika varianter av indirekt översättning:

Transposition (*transposition*, 1.4.1.5): detta definieras som en översättning som innebär ett byte av ordklass i någon av de konstituerande översättningsenheterna, men där det semantiska innehållet förblir oförändrat. Som exempel tar VD *Dès son lever/’as soon as he gets up*”, där det franska substantivet måste ersättas av en engelsk verbkonstruktion (liksom på svenska: ”så snart han stigit upp”).

Modulation (*modulation*, 1.4.1.6): en ganska löst definierad kategori, ”variation av budskapets form baserad på en perspektivförändring” enligt VD s. 36. Modulation används när en direkt översättning eller enkel transposition fortfarande resulterar i ett oacceptabelt, eller åtminstone oönskat, uttryck på målspråket; ytterligare syntaktisk och/eller stilistisk variation krävs alltså. VD har lånat termen modulation från Panneton 1946, och citerar en belysande metafor av denne hämtad från matematiken: ”transposition i översättning motsvarar en förstgradsekvation, modulation en andraderadsekvation” (VD s. 37). Som exempel tar VD *It is not difficult to show*, som på franska får skrivas om till ”il est facile de démontrer”. På svenska fungerar endera varianten: ”det är lätt/inte svårt att visa” (se nedan om *val* och *obligatorium*).

Ekvivalens (*equivalence*, 1.4.1.7): detta innebär en ersättning av idiomatiskt uttryck, t.ex. ett talesätt eller en interjektion, med ett som inte har exakt samma betydelse, men motsvarande funktion i TT:s kultur och begreppsfär. Som ett av sina exempel tar VD *Like a bull in a china shop*, som på franska ersätts med det ekvivalenta uttrycket ”comme un chien dans un jeu de quilles” (”som en hund på en bowlingbana”). På svenska skulle vi säga ”elefant i porslinsaffär”, ytterligare ett ekvivalent uttryck.

Adaption (*adaptation*, 1.4.1.8): en mer omfattande ersättning av en hel situation eller ett resonemang som är obegripligt i TT:s kultur: motsvarar ungefär Nidas ”dynamisk ekvivalens” (Nida 1964). VD tar som exempel *He kissed his daughter on the mouth*, ett beteende som sägs vara naturligt för en engelsk familjefar, men som i fransk (liksom väl i svensk) målkultur vore opassande och finge ersättas med ett beteende som har ekvivalent funktion: *Il serra tendrement sa fille dans ses bras* (”han tog ömt sin dotter i famnen”).

Val och obligatorium, lakuner

En viktig och central distinktion i VD:s modell är den mellan *val* (”option”) och *obligatorium* (”servitude”). Jag använder egna översättningar av dessa termer då jag inte har haft tillgång till Ingos. Språk är inte fria system, utan har för alla sina uttryck både strukturella obligatorium, dvs. syntaktiska och stilistiska mallar som måste följas, och semantiska, dvs. upplysningar som måste förmedlas. Ett ofta använt exempel på semantiskt obligatorium är språkens genussystem: flera språk, t.ex. franska och tyska, använder maskulint och feminint genus på adjektiv och substantiv (inklusive substantiverade verb som particip). Vid en översättning till språk som engelska och svenska, där de flesta substantiv saknar maskulint och feminint genus, måste en upplysning om en persons kön som i källtexten automatiskt kan utläsas ur t.ex. en participform antingen förmedlas med hjälp av omskrivning eller utelämnas, eller omvänt: i vissa uttryck där en engelsk text medvetet utelämnar närmare information om en person, kan man i t.ex. en fransk översättning inte undvika att ange denna persons kön.

I de fall målspråket saknar en syntaktisk eller lexikal referent motsvarande källspråket talar man om en *lakun* (”lacuna”).

Metod

Filologisk metod

Studiet av antika och medeltida texter innebär att de mest grundläggande frågorna om texters betydelse problematiseras på ett sätt man inte alltid är van vid ifråga om senare tiders texter, nämligen redan på ordalydelsens nivå. Texterna har traderats för hand, från handskrift till handskrift, i tusentals år, och fel har uppstått vid avskriften. Moderna utgivare av antika texter måste ta hänsyn till alla eller åtminstone de viktigaste återstående handskrifterna, jämföra och välja ut de mest troliga läsarterna, och i de fall – inte alla ovanliga – då samtliga textvittnen uppvisar läsarter som inte kan vara korrekta, själv i den mån det är möjligt försöka rätta texten med s.k. konjektur, dvs. gissa vad det ursprungligen kan tänkas ha stått. För översättningsvetenskapen uppstår alltså ytterligare en dimension i och med frågan om vilken textvariant, eller läsart, översättaren har översatt i varje enskilt fall. För det mesta anger översättare detta själva i förord, noter och liknande; i de fall detta inte har skett kan man vanligen sluta sig till läsarten utifrån

översättningen. En god svenskspråkig översikt över textkritikens termer och metodik finns i skrivande stund på Wikipedia (2009): <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Textkritik>>.

För *Diognetosbrevet* beror texten på en medeltida handskrift, som innehåller både luckor och uppenbara fel, vissa av dem konjekturrellt rättade av olika utgivare och forskare. Saken problematiseras av att handskriften förstördes på 1800-talet, vilket dock inte innebar en fullständig katastrof då det finns kvar dels två avskrifter från 1500-talet, dels förstås ett antal äldre tryckta utgåvor. Jag har ifråga om *Diognetosbrevet* inte utgått från någon enskild utgåva, utan själv tagit ställning i varje fall texten har varit problematisk; den översatta texten är sålunda ”eklektisk”.

Ifråga om Pseudo-Justinus’ fragment är texten i stort sett oproblematisk: jag har översatt ur Otto (1881/1969) och anger eventuella avvikelser eller problem i kommentaren.

Bibliska begrepp och paralleler

Diognetosbrevets inledning kommenteras ingående och detaljerat med hjälp av VD:s modell; därefter görs nedslag i texten på platser jag bedömer som särskilt intressanta, framförallt sådana som reflekterar passager ur Bibeln. En central del av arbetet med översättningen och kommentaren har bestått i att identifiera termer och begrepp som förekommer i Bibeln, framförallt Nya testamentet, som ju är författat på grekiska. Förutom enstaka ord förekommer direkta citat och anspelningar på bibelpassager. Vad beträffar dessa har jag haft hjälp av de moderna vetenskapliga utgåvorna av den grekiska texten, vilka anger bibelreferenser i fotnoter, t.ex. Wengst (1989). Särskilt utförlig i detta avseende är Funk och Bihlmeyer (1956); de tar dock med referenser som knappast ens kan anses vara medvetna anspelningar på bibeltexten, och jag har därför sållat en del, men också lagt till ett par egna referenser som alla andra verkar ha missat.

TLG

För enskilda ord och begrepp med förekomst i Bibeln har jag använt mig av av den grekiska filologins viktigaste moderna verktyg, databasen TLG (*Thesaurus Linguae Graecae*), en elektronisk samling av i princip all grekisk litteratur från antiken (700 f.Kr. – 600 e.Kr.), och en stor del av den medeltida grekiska litteratur som finns utgiven (fram till Byzans’ fall år 1453). Även Nya Testamentet och den grekiska översättningen av det Gamla testamentet, Septuaginta, finns med, liksom förstås *Diognetosbrevet* och annan kristen litteratur på grekiska. Med hjälp av mjukvara kan man söka i hela eller delar av databasen efter ord och bokstavskombinationer. Jag har använt mig av programmet *TLG Workplace 8.0* (2000), och på så sätt identifierat de flesta av de bibliska termer som diskuteras i kommentaren.

Övrig terminologi och förklaringar

ST = Källtext (*source text*)

TT = Måltext (*target text*)

Jag har inte transkriberat grekiska ord i kommentaren till det latinska alfabetet. Däremot ledsagas varje kommenterat ord som översatts indirekt av en direkt eller ”ordagrann” översättning i kommentaren, så det teoretiska resonemanget kan utan problem följas utan att läsa grekiskan. De grekiska bokstävernas uttal anges ändå här:

A α	Alfa	[a] [a :]	Ξ ξ	Xi (Xeī)	[ks]
B β	Beta	[b]	Ο ο	Omikron	[o]
Γ γ	Gamma	[g]	Π π	Pi	[p]
Δ δ	Delta	[d]	Ρ ρ	Rho	[r]
Ε ε	Epsilon	[e]	Σ σ	Sigma	[s]
Z ζ	Zeta	[dz]	ς	(avslutande sigma)	
H η	Eta	[ε :]	Τ τ	Tau	[t]
Θ θ	Theta	[θ]	Υ υ	Ypsilon	[y] [y :]
Ι ι	Jota	[i] [i :]	Φ φ	Fi (Phei)	[f]
Κ κ	Kappa	[k]	Χ χ	Chi (Chei)	[ç]
Λ λ	Lambda	[l]	Ψ ψ	Psi (Psei)	[ps]
Μ μ	My	[m]	Ω ω	Omega	[ɔ :]
Ν ν	Ny	[n]			

Förkortningar av bibelböcker:

Första Moseboken	1 Mos	Efesierbrevet	Ef
Andra Moseboken	2 Mos	Filipperbrevet	Fil
Tredje Moseboken	3 Mos	Kolossierbrevet	Kol
Fjärde Moseboken	4 Mos	Första Thessalonikerbrevet	1 Thess
Femte Moseboken	5 Mos	Andra Thessalonikerbrevet	2 Thess
Psaltaren	Ps	Första Timotheosbrevet	1 Tim
Joel	Joel	Andra Timotheosbrevet	2 Tim
Hesekiel	Hes	Titusbrevet	Tit
		Filemonbrevet	Filem
Matteusevangeliet	Matt	Hebreerbrevet	Heb
Markusevangeliet	Mark	Jakobsbrevet	Jak
Lukasevangeliet	Luk	Första Petrusbrevet	1 Pet
Johannesevangeliet	Joh	Andra Petrusbrevet	2 Pet
Apostlagärningarna	Apg	Första Johannesbrevet	1 Joh
Romarbrevet	Rom	Andra Johannesbrevet	2 Joh
Första Korintherbrevet	1 Kor	Tredje Johannesbrevet	3 Joh
Andra Korintherbrevet	2 Kor	Judasbrevet	Jud
Galaterbrevet	Gal	Uppenbarelseboken	Upp

Kapitelangivelserna i *Diognetosbrevet* följer den standard som gäller i de moderna editionerna av den grekiska texten, t.ex. Wengst (1989).

Översättning och kommentar

Det första kapitlet av *Diognetosbrevet* har segmenterats i sin helhet och presenteras i segmenterad form på följande sidor, följt av en detaljerad kommentar. Därefter följer hela översättningen med punktvis kommentarer i fotnoter. *Diognetosbrevet* 1.1:

	0. Ἐπειδὴ ("eftersom"): see 1.2 "därför".
1. Jag har sett,	1. ὀρῶ, ("jag-ser")
2. högt ärade	2. κράτιστε ("mäktigaste [kasus vokativ]")
3. Diognetos,	3. Διόγνητε ("Diognetos [kasus vokativ]")
4. din stora iver	4. ὑπερσπουδακότα σε ("över-ivrande dig")
5. att förstå	5. τὴν θεοσεβειαν ("gudfruktigheten")
6. de kristnas	6. τῶν Χριστιανῶν ("de kristnas")
7. gudfruktighet	7. μαθεῖν ("att förstå")
8. och	8. καὶ ("och")
9. den väldiga noggrannhet	9. πάνυ σαφῶς ("mycket noggrant")
10. och	10. καὶ ("och")
11. omsorg	11. ἐπιμελῶς ("omsorgsfullt")
12. du anställer i dina frågor	12. πυνθανόμενον ("spörjande")
13. om	13. περὶ ("om")
14. dem:	14. αὐτῶν ("dem")
15. vilken	15. τίνι ("vilken" [kasus dativ])
16. Gud	16. τε ("både")
17. de tror på;	17. Θεῷ ("gud" [kasus dativ])
18. hur	18. πεποιθότες ("havande-kommit-till-tro-på")
19. de i sin dyrkan	19. καὶ ("och")
20. av honom	20. πῶς ("hur")
21. alla	21. θρησκεύοντες ("dyrkande")
22. ignorerar	22. αὐτὸν ("honom")
23. världen	23. τὸν τε κόσμον ("både världen")
24. och	24. ὑπερορώσι ("de-ignorerar")
25. ringaktar	25. πάντες ("alla")
26. döden;	26. καὶ ("och")
27. hur	27. θανάτου ("döden" [kasus genitiv])
28. de varken bryr sig om	28. καταφρονοῦσι ("de-ringaktar")
29. dem som av grekerna anses vara gudar	29. καὶ ("och")
30. eller	30. οὔτε ("varken")
31. iakttagar	31. τοὺς νομιζομένους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων θεοὺς ("de varande-ansedda av grekerna gudar")
32. judarnas vidskepligheter;	32. λογίζονται ("de-räknar-med")
33. vilken	33. οὔτε ("eller")
34. innerlig kärlek	34. τὴν Ἰουδαίων δεισιδαιμονίαν ("judarnas vidskeplighet")
35. de hyser	35. φυλάσσουσι ("de-ger-akt-på")
36. mot	36. καὶ ("och")
37. varandra;	37. τίνα ("vilken" [kasus akkusativ])
38. och	38. τὴν φιλοστοργίαν ("innerlig-kärlek")
39. varför	39. ἔχουσι ("de-har")
40. sannerligen	40. πρὸς ("mot")
41. detta	41. ἀλλήλους ("varandra")
42. nya	42. καὶ ("och")
43. släkte	43. τί ("varför")
44. eller	44. δῆποτε ("sannerligen-en-gång")
45. levnadssätt	45. τοῦτο ("detta")
46. har kommit	46. καινὸν ("nya")
47. in i	47. γένος ("släkte")
48. vårt liv	48. ἢ ("eller")
49. just nu	49. ἐπιτήδευμα ("levnadssätt")
50. och	50. εἰσήλθεν ("tillkom")
51. inte	51. εἰς ("till")
52. tidigare.	52. τὸν βίον ("livet")
	53. νῦν ("nu")
	54. καὶ ("och")
	55. οὐ ("inte")
	56. πρότερον ("tidigare")

Diognetosbrevet 1.2:

1. Därför	(0. Ἐπειδὴ → 1.1)
2. tar jag emot	57. ἀποδέχομαι ("tar-jag-emot")
3. dig	58. γε ([beton.part.])
4. i denna	59. τῆς προθυμίας ("åstundans")
5. din	60. σε ("dig")
6. åstundan,	61. ταύτης, ("dennas")
7. och	62. καὶ ("och")
8. jag ber	63. παρὰ τοῦ Θεοῦ ("från Gud")
9. till Gud,	64. τοῦ ("den")
10. som	65. καὶ ("både")
11. åt oss	66. τὸ λέγειν ("det att-tala")
12. giver	67. καὶ ("och")
13. förmåga att uttrycka oss	68. τὸ ἀκούειν ("det att-lyssna")
14. såväl som	69. ἡμῖν ("åt oss")
15. att lyssna,	70. χορηγοῦντος ("såsom-körledare-delande-ut")
16. att det må givas	71. αἰτοῦμαι ("ber-jag")
17. mig	72. δοθῆναι ("att-givas")
18. att uttrycka mig	73. ἐμοὶ ("mig")
19. så	74. μὲν ("å-ena-sidan")
20. att	75. εἰπεῖν ("att-uttrycka-mig")
21. du	76. οὕτως ("så")
22. i lyssnandet	77. ὡς ("att")
23. i högsta möjliga mån	78. μάλιστα ("mest")
24. skall bli	79. ἂν ἀκούσαντά ("havande-lyssnat")
25. förbättrad,	80. σε ("dig")
26. och	81. βελτίω ("bättre")
27. åt dig	82. γενέσθαι, ("att-bliva")
28. att lyssna	83. σοί ("åt dig")
29. så	84. τε ("och" [efterställt])
30. att	85. οὕτως ("så")
31. den som uttryckt sig	86. ἀκούσαι ("att-lyssna")
32. ej	87. ὡς ("att")
33. måtte bli bedrövad	88. μὴ ("ej")
	89. λυπηθῆναι ("bedrövas")
	90. τὸν εἰπόντα. ("den havande-uttryckt-sig")

Diognetosbrevets första kapitel är ett hyperretoriskt *exordium*, dvs. en retorisk inledning, med en invecklad, lite preciosa stil som är typisk för senantikens. Satsbyggnaden är extremt invecklad. Hela passagen utgörs i ST av en mening, där 1.1 är bisats (ἐπειδὴ ὁρῶ ... : "eftersom jag-ser") och 1.2 huvudsats (ἀποδέχομαι ... καὶ ... αἰτοῦμαι ... : "tar-jag-emot ... och ... ber-jag..."); 1.1 har också ett antal bisatser samt participfraser på lägre nivå. Stilistiskt har inledningen för effektens skull översatts med en lite uppstyld, gammaldags svenska, på en stilmnivå som sällan är i bruk. Jag anser detta försvarbart, då det på sätt och vis motsvarar grekiskans språkbruk: den grekiska stilen imiterar ett språk som talades i Aten omkring 400 f.Kr. ("klassisk attisk grekiska"), vilket på hundratalet e.Kr. låg lika långt från det talade grekiska vardagsspråket som dagens svenska ligger från, säg, barockens språk.

1.1: seg. 0: Det första ordet i ST är konjunktionen ἐπειδὴ, "eftersom". Då 1.1 och 1.2 har omvandlats från bisats respektive huvudsats till två fristående huvudsatser (förhållandet dem emellan har ändrats från *hypotax* till *paratax*), inleds istället 1.2 med *Därför*. Detta får analyseras som ett exempel på transposition, där en underordnande konjunktion ersätts av en samordnande. Seg. 1:1 **Jag har sett** < ὁρῶ ("jag-ser"). Modulation av verbtempus; val. Tempus perfekt faller sig naturligare i sammanhanget än presens på svenska. Seg. 2:2 **högt ärade** < κράτιστε. Ekvivalens, då adjektivet egentligen betyder "mäktigast", ett tilltalsord som inte är brukligt på svenska. Ekvivalensen kan sägas vara obligatorium då samma översättning förekommer i Bibeln (Luk 1:3 "högt ärade Theofilos" < κράτιστε Θεόφιλε).

Seg. 3:3 **Diognetos** < Διόγνητε: överföringen av namnet innebär egentligen ett översättningslån – ordagrant betyder namnet ”Med ursprung i Zeus” eller ”... i Gud” (”Zeus” kunde användas av hedniska monoteister som namn på den enda guden). Denna betydelse är inte irrelevant då det är fullt möjligt, kanske till och med troligt, att brevets mottagare är en fiktiv person, och att författaren valt ett namn som har signifikans i sammanhanget. Seg. 4:4 **din stora iver** < ὑπερεσπουδακότα σε (”över-ivrande dig”). Den första i en rad transpositioner i första stycket, i detta fall från verbform (particip) med subjekt till substantiv med possessiv bestämning. Något slags transposition är obligatorium, då grekiskans participkonstruktioner inte kan återges på idiomatisk svenska. Vilken lösning man väljer är däremot en fråga om val. ST har två participkonstruktioner som objekt till ὁρῶ (”jag-ser”). Den senare, participet πυνθανόμενον (”spörjande”, ”frågande”) har därtill adverbiala bestämningar; dessa har i översättningen omvandlats till substantiv i objektposition till huvud verbet, varvid själva participet har fått återges i en prepositionsfras i en bisats. Sålunda: seg. 9:9. **den väldiga noggrannhet** < πᾶν σαφῶς (”mycket noggrant”); seg. 11:11 **omsorg** < ἐπιμελῶς (”omsorgsfullt”); seg. 12:12+4 **du anställer i dina frågor** < πυνθανόμενον (”spörjande”) + σε (”dig”). I det sista fallet har subjektet ”du” hämtats från seg. 4 i ST, eftersom det inte upprepas med det andra participet i seg. 12. Seg. 7:5 **gudfruktighet** < τὴν θεοσέβειαν. Direkt översättning, men ordvalet är obl. då termen förekommer i Bibeln, 1 Tim 2:10. Intressant nog har den svenska bibelöversättningen i detta fall valt transposition av ett substantiv i ST till adjektiv i TT: ”kvinnor som vill gälla för att vara gudfruktiga” < γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν (”kvinnor bekännande-sig-till gudfruktighet”). I seg. 17:18 och 19:21 har likaså particip i ST modifierats, men i det förra fallet är det kanske snarare fråga om modulation: översättningen behåller verbet, men modulerar till finit form: **de tror på** < πεποιθότες (”havande-kommit-till-tro-på”); i 19:21 ersätts istället participet med en prepositionsfras: **de i sin dyrkan** < θρησκεύοντες (”dyrkande”). I ST är både seg. 18 och 21 particip underordnade de finita satserna ST seg. 24 ὑπερορῶσι (> TT seg. 22 **ignorerar**) och seg. 28 καταφρονοῦσι (> TT seg. 25 **ringaktar**); i TT har underordningen ersatts av paratax. I samband med detta har ett flertal konjunktioner i grekiskan ersatts av en enda: TT seg. 38 **och** < ST seg. 16, 19, 29, 36, 42. **1.2:** seg. 1:0, 58 **Därför**: se **1.1**, seg. 0 ovan. Till detta segment av TT kan även föras seg. 58, den betonande partikeln γε (ung. ”åtminstone”, ”precis”, ”just”), som efter verbet fyller en logisk funktion i den s.k. apodosis (huvudsats med underordnad bisats). Seg. 9:63 **till Gud** < παρὰ τοῦ Θεοῦ (”från Gud”): obligatorisk modulation, ”be till Gud” är en fixerad fras på svenska, medan man på grekiska kan be att något skall ”givas från Gud”. Seg. 12:70 **giver** < χορηγῶντος (”givande”). Åtskilliga nyanser i ST:s verb har fått överges, då det utgör en metafor som ursprungligen är hämtad från det kulturella livet i Aten på fyrahundratalet f.Kr.: χορηγέω betyder ursprungligen ”leda och bekosta en kör”, dvs. stå för utgifterna i de offentliga teaterföreställningar som sattes upp i Aten, där körsång var en central faktor. Verbet kommer dock senare att användas generellt för ”bekosta”, ”utrusta”, eller, som här, en högtidlig variant av ”ge”. Den bildade läsaren serveras alltså bilden av Gud som en körledare och mecenat. Jag har inte sett någon möjlighet att med adaption försöka återge en liknande bild i svenskan, så dessa bibetydelser har helt enkelt fått överges. Detta är ett exempel på det VD kallar ”lakun”. Jag har dock i översättningen skänkt verbet en något högtidligare nyans med formen ”giva”.

Till Diognetos

1.1 Jag har sett, högt ärade Diognetos, din stora iver att förstå de kristnas gudfruktighet, och den väl-diga noggrannhet och omsorg du anställer i dina frågor om dem: vilken Gud de tror på; hur de alla i sin dyrkan av honom ignorerar världen och ringaktar döden; hur de varken bryr sig om dem som av grekerna anses vara gudar eller iakttager judarnas vidskepligheter; vilken innerlig kärlek de hyser mot varandra; och varför sannerligen detta nya släkte eller levnadssätt har kommit in i vårt liv just nu och inte tidigare. 1.2 Därför tar jag emot dig i denna din åstundan, och jag ber till Gud, som åt oss giver förmåga att uttrycka oss såväl som att lyssna, att det må givas mig att uttrycka mig så att du i lyssnandet i högsta möjliga mån skall göra framsteg, och åt dig att lyssna så att den som uttryckt sig ej måtte bli bedrövad.

2.1 Nåväl, rensa dig själv från alla de förutfattade meningar som behärskar ditt sinne, lägg av dig de invanda föreställningar som lurar dig, bli liksom utifrån grunden *en ny människa* – så att du även kan bli en åhörare av, som du själv har erkänt, en ny förkunnelse! Se inte blott med ögonen utan även med tanken vad för ett väsen, vilken gestalt de besitter som ni kallar och anser för gudar. 2.2 Är inte den ene sten, samma sten som trampas på gatorna? Och den andre koppar, intet bättre än de husgeråd som har smitts för att tas i bruk av oss? Ytterligare en är trä och har ruttnat; en är silver och i behov av en människa som vaktar den för att den inte ska stjälas; en är järn, fördärvad av rost; en är en lerskärva och intet anständigare än det som tagits i bruk för det allra mest skamliga ändamål. 2.3 Är inte allt detta förgänglig materia? Är det inte smitt med järn och eld? Har inte en stenhuggare skapat den ene av dem, en kopparsmed, en silversmed eller en keramiker de andra? Var inte var och en av dem, innan de genom dessas konstfärdighet smitts i denna form [*texten skadad*]... förvandlad av var och en av dem? Skulle inte de bruksföremål som nu föreligger av samma material, om de råkade på samma hantverkare, kunna bli lika dessa gudar? 2.4 Och det, å andra sidan, som ni nu knäfaller inför, skulle inte det av människors kraft kunna bli likadana föremål som resten? Är inte allt detta stumt, blint, livlöst, utan förnimmelser, orörligt? Är det inte alltsammans ruttnande, förgängligt? 2.5 Och detta kallar ni gudar, detta trälar ni inför, detta faller ni på knä inför. Till slut skall ni själva bli som det.

2.1 en ny människa: καινός άνθρωπος, direkt översättning. Uttrycket återfinns i Ef 4:24 ”och att ni klär er i den nya människan, som har skapats efter Guds bild, med den rättfärdighet och den helighet som hör sanningen till”, jfr Kol 3:10.

2.1 väsen: ὑποστάσεως, egentligen ”underlag”, ”grund”, ”substans”, men ordet har översatts ”väsen” i Bibeln, Heb 1.3 ”en avbild av hans väsen”/χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ.

2.2 det allra mest skamliga ändamål: lerskärvor kunde under antiken användas till ”toalettpapper”.

2.3 smitts i denna form [*texten skadad*] ... förvandlad: εἰς τὴν μορφήν τούτων ἐκτυπωθῆναι ἢν ἕκαστον αὐτῶν ἐκάστω ἴξει καὶ νῦν† μεταμεμορφωμένον (”till formen dessas smidas var var-och-en av-dem genom-var-och-en ἴαην och nu† förvandlad”). Texten är varken begriplig eller översättlig i sitt nuvarande skick. För ἴξει καὶ νῦν har jag föreslagit (Sandin 2007, 254) εἰς ἀεί τι καινόν (”till alltid något nytt”): ”Var inte var och en av dem, innan de genom dessas konstfärdighet smitts i denna form, genom varje hantverkare ständigt förvandlad till något nytt?” ἀεί (τι) καινόν är vanligt förekommande i grekiskan, jfr t.ex. Platon *Parmenides* 133a.

1.1 Ἐπειδὴ ὄρω, κράτιστε Διόγνητε, ὑπερεσπουδακότα σε τὴν θεοσέβειαν τῶν Χριστιανῶν μαθεῖν καὶ πάνυ σαφῶς καὶ ἐπιμελῶς πυνθανόμενον περὶ αὐτῶν, τίτι τε Θεῷ πεποιθότες καὶ πῶς θρησκευόντες αὐτὸν τὸν τε κόσμον ὑπερορῶσι πάντες καὶ θανάτου καταφρονοῦσι, καὶ οὔτε τοὺς νομιζομένους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων θεοὺς λογίζονται οὔτε τὴν Ἰουδαίων δεισιδαιμονίαν φυλάσσουσι, καὶ τίνα τὴν φιλοστοργίαν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ τί δήποτε καινὸν τοῦτο γένος ἢ ἐπιτήδευμα εἰσηλθεν εἰς τὸν βίον νῦν καὶ οὐ πρότερον, ^{1.2} ἀποδέχομαί γε τῆς προθυμίας σε ταύτης, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ καὶ τὸ λέγειν καὶ τὸ ἀκούειν ἡμῖν χορηγοῦντος αἰτοῦμαι δοθῆναι ἐμοὶ μὲν εἰπεῖν οὕτως ὡς μάλιστα ἂν ἀκούσαντά σε βελτίω γενέσθαι, σοὶ τε οὕτως ἀκοῦσαι ὡς μὴ λυπηθῆναι τὸν εἰδόντα.

2.1 Ἄγε δὴ, καθάρας σαυτὸν ἀπὸ πάντων τῶν προκατεχόντων σου τὴν διάνοιαν λογισμῶν, καὶ τὴν ἀπατωσάν σε συνήθειαν ἀποσκευασάμενος, καὶ γενόμενος ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς καινὸς ἄνθρωπος, ὡς ἂν καὶ λόγου καινοῦ, καθάπερ καὶ αὐτὸς ὠμολόγησας, ἀκροατῆς ἐσόμενος, ἴδε μὴ μόνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλὰ καὶ τῇ φρονήσει, τίνος ὑποστάσεως ἢ τίνος εἴδους τυγχάνουσιν οὐδὲ ἐρεῖτε καὶ νομίζετε θεοῦς. ^{2.2} Οὐχ ὁ μὲν τις λίθος ἐστὶν ὅμοιος τῷ πατουμένῳ, ὁ δὲ ἐστὶ χαλκὸς οὐ κρείσσων τῶν εἰς τὴν χρῆσιν ἡμῖν κεχαλκευμένων σκευῶν, ὁ δὲ ξύλον ἤδη καὶ σεσηπός, ὁ δὲ ἄργυρος χρήζων ἀνθρώπου τοῦ φυλάξαντος ἵνα μὴ κλαπῆ, ὁ δὲ σίδηρος ὑπὸ ἰοῦ διεφθαρμένος, ὁ δὲ ὄστρακον, οὐδὲν τοῦ κατασκευασμένου πρὸς τὴν ἀτιμοτάτην ὑπηρεσίαν εὐπρεπέστερον; ^{2.3} οὐ φθαρτῆς ὕλης ταῦτα πάντα; οὐχ ὑπὸ σιδήρου καὶ πυρὸς κεχαλκευμένα; οὐχ ὁ μὲν αὐτῶν λιθοξόος ὁ δὲ χαλκεὺς ὁ δὲ ἀργυροκόπος ὁ δὲ κεραμεὺς ἔπλασεν; οὐ πρὶν ἢ ταῖς τέχναις τούτων εἰς τὴν μορφὴν τούτων ἐκτυπωθῆναι ἢν ἕκαστον αὐτῶν ἕκαστῳ ἴῃ καὶ νῦν μεταμορφωμένον; οὐ τὰ νῦν ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης ὄντα σκεύη γένοιτ' ἂν, εἰ τύχοι τῶν αὐτῶν τεχνιτῶν, ὅμοια τοιούτοις; ^{2.4} Οὐ ταῦτα πάλιν τὰ νῦν ὑφ' ὑμῶν προσκυνούμενα δύναται ἂν ὑπὸ ἀνθρώπων σκεύη ὅμοια γενέσθαι τοῖς λοιποῖς; οὐ κωφὰ πάντα, οὐ τυφλά, οὐκ ἄψυχα, οὐκ ἀναίσθητα, οὐκ ἀκίνητα; οὐ πάντα σηπόμενα, οὐ πάντα φθειρόμενα; ^{2.5} ταῦτα θεοὺς καλεῖτε, τούτοις δουλεύετε, τούτοις προσκυνεῖτε· τέλεον δ' αὐτοῖς ἐξομοιοῦσθε.

^{2.6} Är det därför ni hatar de kristna, för att de inte anser detta vara gudar? ^{2.7} Ni som nu anser och tror att ni vördar gudarna, är det inte så att ni ringaktar dem långt mer än de kristna gör? Hånar ni dem inte och kränker dem ännu mer, då ni vördar dem, obehövade om de är av sten och lera, men inlåsta om nätterna om de är av silver och guld – och sätter ut vakter om dagarna så att de inte ska stjälas? ^{2.8} Genom den aktning ni tror er betyga dem straffar ni dem snarare, om de är vid medvetande; om de däremot är utan medvetande visar ni att det förhåller sig så genom att dyrka dem – med blod och rök. ^{2.9} Låt någon av er utsätta sig för detta! Låt någon uthärda att detta sker honom själv! Nej inte en enda människa skulle av egen vilja utstå detta straff, ty människan har medvetande och förnuft. Stenen uthärdar det, ty den saknar medvetande: sålunda bevisar ni att den saknar medvetande. ^{2.10} Jag skulle kunna säga mycket mer om det faktum att de kristna inte är slavar under sådana gudar. Men även om någon skulle tycka att detta inte är tillräckligt, så anser jag det likväl överflödigt att säga mer.

^{3.1} Härefter tror jag att du allra helst vill höra om den omständigheten att de kristna inte dyrkar Gud på samma sätt som judarna. ^{3.2} Vad judarna nu beträffar, om de avstår från sagda gudsdyrkan, och om de anser sig dyrka *en* Gud, härskare över allt, är de kloka. Om de däremot åt honom framför denna gudsdyrkan på samma sätt som de tidigare nämnda, så har de alltigenom fel. ^{3.3} För om grekerna uppvisar ett tecken på oförstånd i det att de frambär offer åt de stumma och omedvetna, så är det snarare rimligt att anse det för vansinne, inte gudfruktighet, när judarna frambär detsamma åt Gud såsom i tron att han är i behov av det! ^{3.4} Ty *han som har gjort himmel och jord och allt vad som finns i dem*, som ger åt oss alla det vi behöver, han torde knappast själv behöva något av det som han tillhandahåller åt dem som tror sig ge. ^{3.5} De som tror sig förrätta offer åt honom med blod, fett och brännoffer, och som tror sig vörda honom med sådana ärebetygelser, tycks mig intet överträffa dem som uppvisar samma vördnad för de stumma tingen. <Ty det ena innebär att ha omsorg om> det som inte förmår ta del av vördnadsbetygelserna, det andra att tro sig tillhandahålla något åt den som inget behöver.

3.2 och om de anser sig dyrka en Gud, härskare över allt, är de kloka. Översatt läsart: καὶ εἰ θεὸν ἓνα τῶν πάντων σέβεσθαι δεσπότην ἀξιούσι, φρονούσιν (”och **om** gud en av-allt **dyrka** herre de-bevärdigas, **är-de-kloka**”): hs. ger καὶ ἵεις θεὸν ἓνα τῶν πάντων ἱσέβειν καὶ ἱ δεσπότην ἀξιούσι ἱφρονεῖν hs.: ”och **till** gud en av-allt **dyrka och** herre de-bevärdigas-de **vara-förnuftiga**” (orden i fet stil har ändrats, några av mig, några av andra).

3.3 gudfruktighet: se n. till 1.1.

3.4 Ty han som har gjort himmel och jord och allt vad som finns i dem: 2 Mos 20:11, Ps. 146.6 (= Ps 145.6 i den forngrekiska bibelöversättningen, *Septuaginta*), Apg 14:15.

3.5 brännoffer: ὄλοκαυμάτων. Vanligt förekommande ord i den grekiska översättningen av Gamla testamentet, och även i Nya testamentet, t.ex. Mark 12:33 ”det är mer än alla brännoffer”.

3.5 <Ty det senare innebär att ha omsorg om> det som...: <τὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐπιμέλῃσθαι> τῶν μὴ δυναμένων τῆς τιμῆς μεταλαμβάνειν (”<det ena nämligen är att-ha-omsorg-om> det ej förmående vördnadsbetygelsen ta-del-av”): text tycks ha fallit bort i handskriften, och har supplerats av mig i översättningen (Sandin 2007, 255) andra har försökt att ändra flera ord i den bevarade texten med konjektur, men utan framgång enligt min mening). Detta är vad filologin och textkritiken kallar ”lakun”, att skiljas från den företeelse VD beskriver med samma namn (jfr ovan, kommentaren till 1.2, seg. 12:70 *giver*).

2.6 Διὰ τοῦτο μισεῖτε Χριστιανούς, ὅτι τούτους οὐχ ἠγοῦνται θεούς; 2.7 Ὑμεῖς γὰρ αἰνεῖν νομίζοντες καὶ οἰόμενοι, οὐ πολὺ πλέον αὐτῶν καταφρονεῖτε; οὐ πολὺ μᾶλλον αὐτοὺς χλευάζετε καὶ ὑβρίζετε, τοὺς μὲν λιθίνους καὶ ὄστρακίνους σέβοντες ἀφυλάκτους, τοὺς δὲ ἀργυρέους καὶ χρυσοῦς ἐγκλείοντες ταῖς νυξί, καὶ ταῖς ἡμέραις φύλακας παρακαθιστάντες, ἵνα μὴ κλαπῶσιν; 2.8 αἷς δὲ δοκεῖτε τιμαῖς προσφέρειν, εἰ μὲν αἰσθάνονται, κολάζετε μᾶλλον αὐτούς· εἰ δὲ ἀναισθητοῦσιν, ἐλέγχοντες αἷματι καὶ κνίσαις αὐτοὺς θρησκεύετε. 2.9 Ταῦθ' ὑμῶν τις ὑπομεινάτω, ταῦτα ἀνασχέσθω τις ἑαυτῷ γενέσθαι. Ἀλλὰ ἄνθρωπος μὲν οὐδὲ εἷς ταύτης τῆς κολάσεως ἐκὼν ἀνέξεται, αἴσθησιν γὰρ ἔχει καὶ λογισμὸν· ὁ δὲ λίθος ἀνέχεται, ἀναισθητεῖ γάρ· οὐκοῦν τὴν αἴσθησιν αὐτοῦ ἐλέγγετε. 2.10 Περὶ μὲν οὖν τοῦ μὴ δεδουλῶσθαι Χριστιανούς τοιοῦτοις θεοῖς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα εἰπεῖν ἔχομι· εἰ δέ τι μὴ δοκοίη κἄν ταῦτα ἱκανά, καίτοι περισσὸν ἠγοῦμαι πλείω λέγειν.

3.1 Ἐξῆς δὲ περὶ τοῦ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ Ἰουδαίοις θεοσεβεῖν αὐτοὺς οἰμαί σε μάλιστα ποθεῖν ἀκοῦσαι. 3.2 Ἰουδαῖοι τοίνυν, εἰ μὲν ἀπέχονται ταύτης τῆς προειρημένης λατρείας, καὶ εἰ θεὸν ἕνα τῶν πάντων σέβεσθαι δεσπότην ἀξιούσι, φρονούσιν· εἰ δὲ τοῖς προειρημένοις ὁμοιοτρόπως τὴν θρησκείαν προσάγουσιν αὐτῷ ταύτην, διαμαρτάνουσιν. 3.3 Ἄ γὰρ τοῖς ἀναισθητοῖς καὶ κωφοῖς προσφέροντες οἱ Ἕλληνες ἀφροσύνης δεῖγμα παρέχουσι, ταῦθ' οὗτοι, καθάπερ προσδεομένῳ τῷ θεῷ λογιζόμενοι παρέχειν, μωρίαν εἰκὸς μᾶλλον ἢ ἰσχυρὰν, οὐ θεοσεβείαν. 3.4 Ὁ γὰρ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ πᾶσιν ἡμῖν χορηγῶν, ὧν προσδεόμεθα, οὐδενὸς ἂν αὐτὸς προσδέοιτο τούτων ὧν τοῖς οἰομένοις διδόναι παρέχει αὐτός. 3.5 Οἱ δὲ γε θυσίας αὐτῷ δι' αἵματος καὶ κνίσης καὶ ὀλοκαυτωμάτων ἐπιτελεῖν οἰόμενοι καὶ ταύταις ταῖς τιμαῖς αὐτὸν γεραίρειν, οὐδέν μοι δοκοῦσι διαφέρειν τῶν εἰς τὰ κωφὰ τὴν αὐτὴν ἐνδεικνυμένων φιλοτιμίαν· <τὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐπιμέλεσθαι> τῶν μὴ δυναμένων τῆς τιμῆς μεταλαμβάνειν· τὸ δὲ δοκεῖν τινὰ παρέχειν τῷ μηδενὸς προσδεομένῳ.

4.1. Vad nu beträffar deras haraktiga¹⁰ förhållande till föda, sabbatens vidskepelse, omskärelsens högfärd och förställningen i fråga om fasta och nymånar, alltihop löjeväckande företeelser som inte är värda uppmärksamhet, så tror jag <inte> att du är i behov av att lära dig något från mig. 4.2 Ty att acceptera såsom välgjort en del av det som Gud har skapat till människans gagn men förkasta annat såsom obrukligt och överflödigt, hur skulle det kunna vara Lag? 4.3 Att förtala Gud och påstå att han förbjuder en att göra något gott på sabbaten, hur skulle det kunna vara något annat än hädelse? 4.4 Att till och med skrävla över stympandet av ens eget kött och ta det till tecken på utvaldhet, på att man härigenom är särskilt älskad av Gud, hur kan det vara värt annat än hån? 4.5 Och att sitta vid stjärnorna och månen och ge akt på månader och dagar och bokföra Guds hushållning och tidernas växling i enlighet med deras rörelser, vissa till fest och andra till sorg, vem kan anse detta som ett tecken på gudfruktighet och inte mycket mer på oförstånd?

4.6 Jag tror att du har förstått tillräckligt att de kristna med rätta avhåller sig från såväl den allmänna dåraktigheten och villfarelserna som från judarnas högfärd och beskäftighet. Deras egen gudsydkans hemlighet ska du däremot inte vänta dig att du kan lära dig från en människa.

4.1 haraktiga: ψοφοδέες. Ordagrant ”rädd för oljud”. Adjektivet beskriver en lite löjlig, onödig rädsla, som jag tycker motsvaras väl av ”haraktig”. I detta fall får man tala om adaption (VD s. 39–40).

4.1 högfärd: ἀλαζοवेία. Jfr 1 Joh 2:16 ”vad högfärden skryter med”/ή ἀλαζοवेία τοῦ βίου. Det grekiska substantivet kan vara både en abstrakt egenskap (”högfärd”) och ett konkret uttryck därför (”skryt”). I bibelöversättningen har man helgarderat sig med en ganska djärv omskrivning som omfattar båda betydelser: ordagrant står det ”livets ἀλαζοवेία”.

4.1 fasta och nymånar: jfr Kol 2:16 ”Låt därför ingen döma er för vad ni äter eller dricker eller hur ni iakttar högtider eller nymånar eller sabbater.”

4.1 tror jag <inte>: <οὐ> νομίζω; ”inte”/οὐ saknas i hs. och har lagts till av moderna utgivare (jfr 3.5 ovan).

4.2 Lag: θέμις. Det normala grekiska ordet för lag är νόμος. θέμις har en stark koppling till religiösa och gudomliga förållanden, och anspelar här på judarnas lag, Toran. I översättningen har denna nyans försökt återges med versalisering (stor bokstav).

4.3: jfr Luk 6:9 ”och Jesus sade till dem: ”Säg mig, vad är tillåtet på sabbaten, att göra gott eller att göra ont, att rädda liv eller att utsläcka liv?”” **synd:** ἄσεβές. Jfr Rom 11:26 ”som det står skrivet: *Från Sion skall befriaren komma och ta bort all synd från Jakob* (= Lxx Jes 27:9, 59:20–21)” / καθὼς γέγραπται, Ἦξει ἐκ Σιών ὁ ῥυόμενος, ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. Där har det abstrakta substantivet ἀσεβεία använts; i vårt fall ett substantiverat adjektiv med samma etymologiska stam och betydelse. Adjektivet översätts annars vanligen ”gudlös”, ”ogudaktig” o.dyl. i NT, vilket är opassande här.

4.5: jfr Gal 4:10 ”Ni håller ju så noga räkning på dagar och månader och särskilda tider och år!”
gudfruktighet: se n. till 1.1.

4.6 allmänna: κοινῆς, ett adjektiv som förutom ”allmän” även betyder ”gemensam”. Här syftar det troligen på den hedniska religionen, och tyder på att Diognetosbrevet skrevs innan kristendomen blivit statsreligion. Andra tolkar κοινῆς som de synder som är gemensamma för judar och hedningar.

4.6 högfärd: se n. till 4.1.

4.1 Ἀλλὰ μὴν τό γε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδεές, καὶ τὴν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν, καὶ τὴν τῆς περιτομῆς ἀλαζονείαν, καὶ τὴν τῆς νηστείας καὶ νουμηνίας εἰρωνείαν, καταγέλαστα καὶ οὐδενὸς ἄξια λόγου, <οὐ> νομίζω σε χρήζειν παρ' ἐμοῦ μαθεῖν. 4.2 Τό τε γὰρ τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτισθέντων εἰς χρήσιν ἀνθρώπων ἃ μὲν ὡς καλῶς κτισθέντα παραδέχεσθαι, ἃ δ' ὡς ἄχρηστα καὶ περισσὰ παραιτεῖσθαι, πῶς οὖν θέμις ἐστί; 4.3 τὸ δὲ καταψεύδεσθαι Θεοῦ ὡς κωλύοντος ἐν τῇ τῶν σαββάτων ἡμέρᾳ καλόν τι ποιεῖν, πῶς οὐκ ἀσεβές; 4.4 τὸ δὲ καὶ τὴν μείωσιν τῆς σαρκὸς μαρτύριον ἐκλογῆς ἀλαζονεύεσθαι ὡς διὰ τοῦτο ἐξαιρέτως ἡγαπημένους ὑπὸ Θεοῦ, πῶς οὐ χλεύης ἄξιον; 4.5 τὸ δὲ παρεδρεύοντας αὐτοὺς ἄστροις καὶ σελήνῃ τὴν παρατήρησιν τῶν μηνῶν καὶ τῶν ἡμερῶν ποιεῖσθαι, καὶ τὰς οἰκονομίας Θεοῦ καὶ τὰς τῶν καιρῶν ἀλλαγὰς καταδιαβεβεῖν πρὸς τὰς αὐτῶν ὁρμάς, ἃς μὲν εἰς ἑορτάς, ἃς δὲ εἰς πένθη, τίς ἂν θεοσεβείας καὶ οὐκ ἀφροσύνης πολὺ πλεον ἡγήσαιτο δεῖγμα;

4.6 τῆς μὲν οὖν κοινῆς εἰκαιότητος καὶ ἀπάτης καὶ τῆς Ἰουδαίων πολυπραγμοσύνης καὶ ἀλαζονείας ὅτι ὀρθῶς ἀπέχονται Χριστιανοί, ἀρκούντως σε νομίζω μεμαθηκέναι. Τὸ δὲ τῆς ἰδίας αὐτῶν θεοσεβείας μυστήριον μὴ προσδοκῆσης δύνασθαι παρὰ ἀνθρώπου μαθεῖν.

5.3 Det är inte en kunskap som de har funnit genom beskäftiga människors tankar och idéer: de företräder inte, såsom vissa, en lära som är av människan. 5.1 Ty de kristna skiljer sig varken i hemort, tal eller klädedräkt från resten av mänskligheten. 5.2 De bor varken i egna städer, använder något eget, annorlunda tungomål eller utövar någon särskild livsföring. 5.4 De bor både i hellenska och främmande städer, allteftersom vad var och en har fått på sin lott, och de åtföljer de lokala sederna i fråga om dräkt, livsföring och livet i stort, men ifråga om sitt eget medborgarskap följer de en förunderlig och erkänt sällsam författning. 5.5 De bor i sina egna hemländer, men som främlingar. De tar del i allting såsom medborgare, utstår allting såsom utläningar. Varje främmande land är deras hemland, varje hemland ett främmande land. 5.6 De gifter sig som alla andra och föder barn, men de sätter inte ut sina nyfödda. 5.7 De låter matbordet vara gemensamt, men inte bädden. 5.8 De befinner sig *i köttet*, men lever *ej efter köttet*. 5.9 De uppehåller sig på jorden, men är medborgare i himlen.

5.3 Detta stycke verkar ha hamnat på fel plats i handskriften: jag följer Eltester (1970) 290–93, som placerar det före 5.1. **Som är av människan:** ἀνθρωπίνου, ordagrant ”mänsklig”, men sammanhanget visar att det inte har en allmängiltig betydelse utan snarare en konkret, särskiljande etnisk: ”med mänskliga särdrag”, ”med specifika mänskliga seder och bruk”.

5.5 främlingar: πάροικοι. Substantivet har en specifik teknisk betydelse i grekiskan, ”bosatt främling (som bor i en stad utan att äga borgarerätt)” (Melin 1845–53, 475). En djärv adaption kunde ha varit ”men blott med uppehållstillstånd”, där det moderna samhällets förhållanden med medborgarskap och uppehållstillstånd får motsvara de antika. Dock har jag velat undvika anakronistiska adaptationer (se teorikapitlet ovan under rubriken *Skopos och uppdrag*). Substantivet har också översatts med ”främling” i Bibeln, t.ex. Ef 2:19 ”Alltså är ni inte längre gäster och främlingar” / ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι. **De tar del i allting såsom medborgare, och utstår allting såsom utläningar:** uttrycket är abstrakt och betydelsen omtvistad, tolkas här efter Marrou (1965): ”Les Chrétiens ne se déroberont pas au devoir civique, mais l’accomplissent avec détachement.” Jfr Wengst (1984) 344–45.

5.7 bädden: κοίτην, efter Marans (1752) konjektur: hs. hade κοινήν, ”gemensam”, vilket är meningslöst i sammanhanget. Som försvar för denna konjektur brukar Tertullianus, *Apologia* 39.11 citeras: *omnia indiscreta sunt apud nos praeter uxores*, ”allt är gemensamt hos oss utom våra hustrur”. κοίτην betyder både ”bädd” och ”samlag” på grekiska, ungefär som den äldre svenskans ”läger”, som dock är obsolet i betydelsen ”bädd” och nästintill obsolet i betydelsen ”samlag”. Den bestämda formen ”lägret” ger endast camping-associationer och vore omöjlig att använda här. Jag har alltså valt översättningen ”bädd” p.g.a. parallellismen till ”matbord”: ur sammanhanget torde framgå vad som avses.

5.8 i köttet, ... ej efter köttet: Ἐν σαρκὶ ... οὐ κατὰ σάρκα: jfr Rom 8:12. ”Vi har alltså skyldigheter, bröder, men inte mot köttet, inte att leva efter vår köttsliga natur”.

5.9 de är medborgare i himlen: ἐν οὐρανῷ πολιτεύοντα: jfr Fil 3:20 ”Vårt hemland är himlen”, ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει (”vår nämligen statsförvaltningen i himlen föreligger”). Även bibeltextens ST innehåller sålunda nyansen ”medborgarskap”, i substantivet πολίτευμα, ”statsförvaltning”, ”statsärende”, vars betydelse man förenklat betydligt i översättningen ”hemland”. I *Diognetosbrevet* används istället verbet πολιτεύονται, med samma konnotationer (ordagrant ”de är medborgare”).

5.3 Οὐ μὴν ἐπινοίᾳ τινὶ καὶ φροντίδι πολυπραγμόνων ἀνθρώπων μάθημα τι τοῦτ' αὐτοῖς ἐστὶν εὐρημένον, οὐδὲ δόγματος ἀνθρωπίνου προεστᾶσιν ὥσπερ ἔνιοι. ^{5.1} Χριστιανοὶ γὰρ οὔτε γῆ οὔτε φωνή οὔτε ἔσθεςι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. ^{5.2} Οὔτε γάρ που πόλεις ἰδίας κατοικοῦσιν οὔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένη χρῶνται οὔτε βίον παράσημον ἀσκοῦσιν. ^{5.4} Κατοικοῦντες δὲ πόλεις Ἑλληνίδας τε καὶ βαρβάρους ὡς ἕκαστος ἐκλήρωθη, καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεςιν ἀκολουθοῦντες ἔν τε ἐσθήτη καὶ διαίτη καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστήν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας. ^{5.5} Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ' ὡς πάροικοι· μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται, καὶ πανθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστὶν αὐτῶν, καὶ πᾶσα πατρίς ξένη. ^{5.6} Γαμοῦσιν ὡς πάντες, τεκνογονοῦσιν· ἀλλ' οὐ ρίπτουσι τὰ γεννώμενα. ^{5.7} Τράπεζαν κοινὴν παρατίθενται, ἀλλ' οὐ κοίτην. ^{5.8} Ἐν σαρκὶ τυγχάνουσιν, ἀλλ' οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν. ^{5.9} Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται.

^{5.10} De lyder de etablerade lagarna, men är över lagarna i sina egna liv. ^{5.11} De älskar alla och förföljs av alla. ^{5.12} Man känner dem ej, men man dömer dem. De dödas, och ges liv. ^{5.13} *De är fattiga, och gör många rika.* De berövas allt och har överflöd av alla ting. ^{5.14} Man skymfar dem, och i skymferna vinner de ära. Man förtalar dem, och de rättfärdigas. ^{5.15} *Man smädar dem, och de välsignar.* Man kränker dem, och de hedrar. ^{5.16} För sina välgärningar straffas de som onda: över sina straff gläder de sig som om man gav dem liv. ^{5.17} De bekrigas av judarna såsom ett annat folk, de förföljs av grekerna, och de som hatar dem kan inte ange orsaken till sin fiendskap.

^{6.1} Kort sagt, vad själen är i kroppen, det är de kristna i världen. ^{6.2} Själen är utbredd i kroppens alla lemmar, de kristna i världens städer. ^{6.3} Själen bor i kroppen, men den är inte av kroppen: likaså bor de kristna i världen men de är ej av världen. ^{6.4} Själen är osynlig men hålls fången i den synliga kroppen: de kristna erkänns vara i världen, men deras gudfruktighet förblir osynlig. ^{6.5} Köttet hatar själen och bekrigar den utan att ha förorättats, eftersom det hindras från att uppfylla sina lustar. Och världen hatar de kristna utan att ha förorättats, eftersom de motsätter sig dess lustar. ^{6.6} Men själen älskar det kött som hatar den och dess lemmar: och de kristna älskar dem som hatar dem. ^{6.7} Själen är instängd av kroppen, men håller själv kroppen i schack: likaså hålls de kristna i fångenskap av världen, men håller själva världen i schack. ^{6.8} Själen, som själv är odödlig, bor i en dödlig kroppshydda: de kristna bor såsom främlingar i det förgängliga, inväntande oförgängligheten i himlen. ^{6.9} När själen härjas av brist på mat och dryck förbättras den: de kristna som straffas blir fler för varje dag. ^{6.10} Gud har insatt dem i en så hög värdighet, och det är inte tillåtet för dem att undanbedja sig den.

5.10 är över lagarna: νικῶσι τοὺς νόμους, ordagrant ”de besegrar lagarna”, med ett idiom som inte är brukligt på svenska, så att en mild form av ekvivalens har fått användas.

5.12 De dödas, och ges liv: θανατοῦνται, καὶ ζωοποιοῦνται (“de dödas och de-görs-levande”): jfr 2 Kor 6:9 ”jag är nära döden men ändå lever jag”/ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν (ordagrant ”döende och se! vi lever”).

5.13 De är fattiga, och gör många rika: 2 Kor 6:10 ”Jag är fattig men gör många rika.”

5.15 Man smädar dem, och de välsignar: 1 Kor 4:12 ”Man smädar oss och vi välsignar.”

6.3 i världen utan att vara av världen: jfr Joh 17:14 ”världen har hatat dem därför att de inte tillhör världen, liksom inte heller jag tillhör världen”, 17: 11, 17:16.

6.4 gudfruktighet: se n. till 1.1.

6.5 Köttet hatar själen och bekrigar den: jfr Gal 5:17 ”Köttet är fiende till anden och anden till köttet.” I Bibeln används begreppet ”ande”/πνεῦμα, i *Diognetosbrevet* ”själ”/ψυχή.

6.5 Och världen hatar de kristna utan att ha förorättats: jfr Joh 15:18 ”Om världen hatar er, kom då ihåg att den har hatat mig före er”, 15:19.

6.5 lustar (x2): ταῖς ἡδοναῖς. Ordet, som mer ordagrant betyder ”behag”, ”njutning”, har översatts med ”lustar” i Bibeln, Tit 3:3 ”slavar under alla möjliga impulser och lustar”.

6.6 de kristna älskar dem som hatar dem: jfr Matt 5:44 ”Men jag säger er: älska era fiender och be för dem som förföljer er”, Luk 6:27.

6.8 bor såsom främlingar: παροικοῦσιν. Se n. till 5.5. Här har grekiskan ett verb istället för, som i 5.5, substantivet πάροικοι.

5.10 Πείθονται τοῖς ὠρισμένοις νόμοις, καὶ τοῖς ἰδίοις βίοις νικῶσι τοὺς νόμους. 5.11 Ἀγαπῶσι πάντα, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. 5.12 Ἄγνοοῦνται, καὶ κατακρίνονται· θανατοῦνται, καὶ ζωοποιοῦνται. 5.13 Πτωχεύουσι, καὶ πλουτίζουσι πολλούς· πάντων ὑστεροῦνται, καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν. 5.14 Ἄτιμοῦνται, καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημοῦνται, καὶ δικαιοῦνται. 5.15 Λοιδороῦνται καὶ εὐλογοῦσιν· ὑβρίζονται, καὶ τιμῶσιν. 5.16 Ἀγαθοποιῶντες ὡς κακοὶ κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιοῦμενοι. 5.17 Ὑπὸ Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται, καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκονται, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἶπεν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν.

6.1 Ἀπλῶς δ' εἶπεν, ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχῇ, τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. 6.2 Ἐσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἢ ψυχῇ, καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. 6.3 Οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχῇ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος· καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. 6.4 Ἄόρατος ἢ ψυχῇ ἐν ὄρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι· καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μὲν ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἢ θεοσέβεια μένει. 6.5 Μισεῖ τὴν ψυχὴν ἢ σὰρξ καὶ πολεμεῖ μηδὲν ἀδικουμένη, διότι ταῖς ἡδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι· μισεῖ καὶ Χριστιανούς ὁ κόσμος μηδὲν ἀδικούμενος, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς ἀντιτάσσονται. 6.6 Ἡ ψυχῇ τὴν μισοῦσαν ἀγαπᾷ σάρκα καὶ τὰ μέλη· καὶ Χριστιανοὶ τοὺς μισοῦντας ἀγαπῶσιν. 6.7 Ἐγκέκλεισται μὲν ἢ ψυχῇ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα· καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. 6.8 Ἀθάνατος ἢ ψυχῇ ἐν θνητῷ σκηνώματι κατοικεῖ· καὶ Χριστιανοὶ παροικοῦσιν ἐν φθαρτοῖς, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίαν προσδεχόμενοι. 6.9 Κακουργουμένη σιτίοις καὶ ποτοῖς ἢ ψυχῇ βελτιοῦται· καὶ Χριστιανοὶ κολαζόμενοι καθ' ἡμέραν πλεονάζουσι μᾶλλον. 6.10 Εἰς τοσαύτην αὐτοὺς τάξιν ἔθετο ὁ Θεός, ἦν οὐ θεμιτὸν αὐτοῖς παραιτήσασθαι.

7.1 För som jag har nämnt är detta inte en jordisk upptäckt som har överlämnats åt dem, det är inte en dödlig tanke de tycker att de måste bevara med sådan omsorg, det är inte förvaltandet av några mänskliga hemligheter som de har anförtrotts. 7.2 Nej i sanning, Allhärskaren och Allskaparen själv, den osynlige Guden, ingöt själv från himlen Sanningen och det heliga, ofattbara Ordet hos människorna och stadfäste det i deras hjärtan: inte som man kunde tro genom att skicka en tjänare, en ängel eller archont – någon av dem som ombesörjer de jordiska angelägenheterna eller någon av dem som är betrodda med himlens förvaltning – utan alltings själva planläggare och skapare, honom med vars hjälp han skapade himlen, med vars hjälp han inneslöt havet inom dess gränser, honom vars hemligheter alla elementen troget bevarar, som gav måtten för dagarnas lopp <åt solen> att bevaka, som månen lyder när han befäller den att lysa om natten, som stjärnorna lyder när de följer månen i dess lopp, som har inrättat och avgränsat och underordnat sig allt: himlen och det som är i himlen; jorden och det som är på jorden; havet och det som är i havet; elden, luften, avgrunden, det som finns i höjden och det som finns i djupen och det som är däremellan: honom skickade han till dem.

7.3 Nå, som en människa skulle tänka, givetvis till herravälde, fruktan och förskräckelse? 7.4 Nej! Med godhet <och> mildhet, som en konung som skickar sin konunglige son skickade han honom: han skickade honom som gud, han skickade honom till människor : han skickade honom med avsikt att frälsa, att övertyga, inte med avsikt att tvinga: ty tvång finns inte hos Gud. 7.5 Han skickade honom med avsikt att kalla, inte att förfölja; han skickade honom med avsikten att älska, inte att döma. 7.6 Han ska skicka honom för att döma, och vem kommer att kunna stå emot hans ankomst?

...

7.1 förvaltandet ... hemligheter: οἰκονομίαν μυστηρίων, jfr 1 Kor 4:1 ”förvaltare av Guds hemligheter”, οἰκονόμος μυστηρίων θεοῦ (”förvaltare hemligheters Guds”).

7.2 archont: ἄρχων, har här översatts med översättningslån, då det förstås som en teknisk term för en sorts ängel, besläktad med ἀρχάγγελος ”ärkeängel” (Lampe 1961 s.v.). En ordagrann översättning hade varit ”härskare”, ”guvernör”.

7.2 som gav måtten ... <åt solen> att bevaka: παρ’ οὗ τὰ μέτρα ... <ἥλιος> εἴληφε φυλάσσειν (”från vilken måtten ... <solen> har-tagit- emot att-bevaka”). Solen, <ἥλιος> har fallit bort i handskriften (jfr 3.5, 4.1).

7.4 Med godhet <och> mildhet: ἐν ἐπιεικείᾳ <καὶ> πραύτητι. Jfr 2 Kor 10:1 ”jag besvär er vid Kristi mildhet och godhet”, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραύτητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ. <och> (<καὶ>): textsupplement (jfr 3.5, 4.1, 7.2).

7.6 ankomst: παρουσίαν. Detta är en välkänd teologisk term för Kristi återkomst som ofta i sekundärlitteraturen förekommer som översättningslån, nämligen som Parusi eller Parousi. Ordet betyder egentligen ”närvaro”, men då det syftar på Kristi återkomst brukar det översättas ”ankomst”, jfr 1 Kor 15:23 ”vid hans ankomst” (ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ), 1 Thess 2:19. Intressant nog får samma ord, när det inte används specifikt för Kristi återvändo, översättas annorlunda i 7.9.

7.1 Οὐ γὰρ ἐπίγειον, ὡς ἔφην, εὔρημα τοῦτ' αὐτοῖς παρεδόθη, οὐδὲ θνητὴν ἐπίνοιαν φυλάσσειν οὕτως ἀξιούσιν ἐπιμελῶς, οὐδὲ ἀνθρωπίνων οἰκονομίαν μυστηρίων πεπίστευνται. 7.2 Ἄλλ' αὐτὸς ἀληθῶς ὁ παντοκράτωρ καὶ παντοκτίστης καὶ ἀόρατος Θεός, αὐτὸς ἀπ' οὐρανῶν τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὸν Λόγον τὸν ἅγιον καὶ ἀπερινόητον ἀνθρώποις ἐνίδρυσε καὶ ἐγκατεστήριξε ταῖς καρδίαις αὐτῶν, οὐ καθάπερ ἂν τις εἰκάσειεν ἀνθρώποις ὑπηρετήν τινὰ πέμψας, ἢ ἄγγελον ἢ ἄρχοντα, ἢ τινα τῶν διεπόντων τὰ ἐπίγεια ἢ τινα τῶν πεπιστευμένων τὰς ἐν οὐρανοῖς διοικήσεις, ἀλλ' αὐτὸν τὸν τεχνίτην καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων, ὃ τούτους οὐρανοὺς ἔκτισεν, ὃ τὴν θάλασσαν ἰδίῳ ὄρει ἐνέκλεισεν, οὗ τὰ μυστήρια πιστῶς πάντα φυλάσσει τὰ στοιχεῖα, παρ' οὗ τὰ μέτρα τῶν τῆς ἡμέρας δρόμων <ἥλιος> εἴληφε φυλάσσειν, ὃ πειθαρχεῖ σελήνη νυκτὶ φαίνειν κελεύοντι, ὃ πειθαρχεῖ τὰ ἄστρα τῷ τῆς σελήνης ἀκολουθοῦντα δρόμῳ, ὃ πάντα διατέτακται καὶ διώριστα καὶ ὑποτέτακται, οὐρανοὶ καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς, γῆ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, θάλασσα καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάσσει, πῦρ, ἀήρ, ἄβυσσος, τὰ ἐν ὕψει, τὰ ἐν βάθει, τὰ ἐν τῷ μεταξύ· τοῦτον πρὸς αὐτοὺς ἀπέστειλεν. 7.3 Ἄρα γε, ὡς ἀνθρώπων ἂν τις λογίσαιτο, ἐπὶ τυραννίδι καὶ φόβῳ καὶ καταπλήξει; 7.4 οὐ μὲν οὖν· ἀλλ' ἐν ἐπιεικείᾳ <καὶ> πραύτητι ὡς βασιλεὺς πέμπων υἱὸν βασιλέα ἔπεμψεν· ὡς θεὸν ἔπεμψεν, ὡς πρὸς ἀνθρώπους ἔπεμψεν· ὡς σφύζων ἔπεμψεν, ὡς πείθων, οὐ βιαζόμενος· βία γὰρ οὐ πρόσσεστι τῷ Θεῷ. 7.5 Ἐπεμψεν ὡς καλῶν, οὐ διώκων· ἔπεμψεν ὡς ἀγαπῶν, οὐ κρίνων. 7.6 Πέμψει γὰρ αὐτὸν κρίνοντα, καὶ τίς αὐτοῦ τὴν παρουσίαν ὑποστήσεται;

7.7 <... ser du inte hur de> slängs ut åt de vilda djuren, för att de ska förneka Herren, och ändå förblir de obesegrade? 7.8 Ser du inte hur ju fler som straffas, desto fler andra kommer det till? 7.9 Detta synes inte vara en människas verk, detta är Guds makt; detta är tecknen på hans närvaro.

8.1 Ty vilken människa överhuvudtaget visste vad Gud är, innan han kom? 8.2 Eller accepterar du de tomma, svamlade berättelserna från de så tillförlitliga filosoferna? Några av dem säger att Gud är eld (det de själva ska gå in i, det kallar de gud), andra vatten, åter andra något annat av de element som har skapats av Gud. 8.3 Om likväl någon av dessa historier är att acceptera, då skulle vart och ett av de övriga skapade tingen likaledes kunna visa sig vara Gud. 8.4 Men det är svindlares fantastier och bedrägerier. 8.5 Ingen människa har vare sig sett eller förstått honom: han visade själv sig själv. 8.6 Han visade sig genom tron, det enda varigenom det har givits tillåtelse att skåda Gud. 8.7 Ty Gud, alltings härskare och skapare, han som har skapat allt och ställt det i ordning, älskar inte bara människorna utan är även tålmodig. 8.8 Han har alltid varit sådan, han är och skall vara sådan: godsint, god, saktmodig och sann. Endast han är god. 8.9 Han tänkte en stor och utsäglig tanke men berättade den endast för sin son. 8.10 Under den tid han höll sitt kloka beslut i hemlighet och bevarade det verkade han sakna omsorg och inte bekymra sig om oss. 8.11 Men när han genom sin älskade son avslöjade och uppenbarade det som var förberett från begynnelsen, då gav han oss alltihop på en gång: att ta del av hans välgärningar, och att skåda och att förstå dem: vem av oss hade någonsin kunnat förutse det? 9.1 Han hade redan hos sig själv med sin son förberett allt men lät oss intill alldeles nyligen driva omkring såsom vi ville i största oordning, förledda av *lustar och impulser*. Han glädde sig förvisso inte över våra synder, men stod ut med dem. Han lovprisade inte det orättfärdighetens tidevarv som då rådde, utan höll på att skapa rättfärdighetens nuvarande tidevarv, för att vi nu, när vi av våra egna handlingar i den tid som förut rådde har bevisats vara ovärdiga livet, av Guds godhet skall bli värdiga, och, när vi uppenbarat det omöjliga i att på egen hand *komma in i Guds rike*, genom Guds makt skall bli mäktiga därtill.

7.7 <ser du inte hur de> slängs ut ... : <οὐχ ὁραῖς> παραβαλλομένους ("inte ser-du dem-blivande-utslängda"). Före kap. 7.7 har förmodligen ett större stycke än det som supplerats gått förlorat (jfr 3.5, 4.1, 7.2, 7.4).

7.9 närvaro: παρουσίας. Jfr 7.6. Marrou (1965) ad loc. kommenterar skillnaden på begreppets betydelse i de båda fallen: "Le grec présente le même mot ... aux §§6 et 9: il faut évidemment l'entendre là de la Parousie eschatologique, ici de la Présence actuelle de Dieu parmi les Chrétiens".

8.4 svindlares ... bedrägerier: γοήτων ... πλάνη. Det förra ordet betyder egentligen "trollkarl", men får bibetydelsen "svindlare" i detta sammanhang, och har översatts på detta sätt i Bibeln, 2 Tim 3:13 "Onda människor och svindlare", där också ordstammen πλάν- (egentligen "irra", "driva omkring") förekommer i sammanställningen "bedragare och bedragna".

8.8 saktmodig: ἀόργητος. Egentligen "utan vrede", "vredesfri", men ett sådant adjektiv saknas på svenska och översättningen får därför ske med ekvivalens. **Endast han är god:** jfr Matt 19:17 "Det finns bara en som är god". Adjektivet är i båda fallen ἀγαθός.

9.1 lustar och impulser: ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις. Begreppen är mångtydiga och kan också betyda "behag", "njutningar" respektive "önskningar", "åstundanden", men sammanställningen förekommer i Bibeln, Tit 3:3, där termerna har översatts på detta sätt (se 6.5 ovan). **komma in i Guds rike:** direkt citat från Matt 19:24, Mark 9:47, Luk 18:25, Joh 3:5.

^{7.7} <οὐχ ὄρῳς> παραβαλλομένους θηρίοις, ἵνα ἀρνήσωνται τὸν Κύριον, καὶ μὴ νικωμένους; ^{7.8} οὐχ ὄρῳς ὅσω πλείονες κολάζονται, τοσούτω πλεονάζοντας ἄλλους; ^{7.9} ταῦτα ἀνθρώπου οὐ δοκεῖ τὰ ἔργα, ταῦτα δύναμις ἐστὶ Θεοῦ· ταῦτα τῆς παρουσίας αὐτοῦ δείγματα.

^{8.1} Τίς γὰρ ὅλως ἀνθρώπων ἡπίστατο τί ποτ' ἐστὶ Θεός, πρὶν αὐτὸν ἐλθεῖν; ^{8.2} ἢ τοὺς κενοὺς καὶ ληρώδεις ἐκείνων λόγους ἀποδέχη τῶν ἀξιοπίστων φιλοσόφων; ὧν οἱ μὲν τινες πῦρ ἔφασαν εἶναι τὸν θεόν οὐ μέλλουσι χωρήσειν αὐτοί, τοῦτο καλοῦσι θεόν· οἱ δὲ ὕδωρ, οἱ δ' ἄλλο τι τῶν στοιχείων τῶν ἐκτισμένων ὑπὸ Θεοῦ. ^{8.3} Καίτοι γε, εἴ τις τούτων τῶν λόγων ἀπόδεκτός ἐστι, δύναται ἂν καὶ τῶν λοιπῶν κτισμάτων ἐν ἑκάστων ὁμοίως ἀποφαίνεσθαι Θεόν. ^{8.4} Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τερατεία καὶ πλάνη τῶν γοήτων ἐστίν. ^{8.5} Ἀνθρώπων δὲ οὐδεὶς οὔτε εἶδεν οὔτε ἐγνώρισεν αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἐπέδειξεν. ^{8.6} Ἐπέδειξε δὲ διὰ πίστεως, ἣ μόνη Θεὸν ἰδεῖν συγκεχώρηται. ^{8.7} Ὁ γὰρ δεσπότης καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων Θεός, ὁ ποιήσας τὰ πάντα καὶ κατὰ τάξιν διακρίνας, οὐ μόνον φιλόανθρωπος ἐγένετο ἀλλὰ καὶ μακρόθυμος. ^{8.8} Ἀλλ' οὗτος ἦν μὲν αἰεὶ τοιοῦτος, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται· χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ ἀόργητος καὶ ἀληθής, καὶ μόνος ἀγαθὸς ἐστίν. ^{8.9} Ἐννοήσας δὲ μεγάλην καὶ ἄφραστον ἔννοιαν ἀνεκοινώσατο μόνῳ τῷ παιδί. ^{8.10} Ἐν ὅσω μὲν οὖν κατεῖχεν ἐν μυστηρίῳ καὶ διετήρει τὴν σοφὴν αὐτοῦ βουλὴν, ἀμελεῖν ἡμῶν καὶ ἀφροντιστεῖν ἐδόκει. ^{8.11} Ἐπεὶ δὲ ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ ἀγαπητοῦ παιδὸς καὶ ἐφάνερωσε τὰ ἐξ ἀρχῆς ἠτοιμασμένα, πάνθ' ἅμα παρέσχεν ἡμῖν, καὶ μετασχεῖν τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ καὶ ἰδεῖν καὶ νοῆσαι, ἃ τίς ἂν πώποτε προσεδόκησεν ἡμῶν; ^{9.1} Πάντ' οὖν ἥδη παρ' ἑαυτῷ σὺν τῷ παιδί οἰκονομηκῶς, μέχρι μὲν [οὖν] τοῦ πρόσθεν χρόνου εἴασεν ἡμᾶς ὡς ἐβουλόμεθα ἀτάκτοις φοραῖς φέρεσθαι, ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις ἀπαγομένους, οὐ πάντως ἐφηδόμενος τοῖς ἁμαρτήμασιν ἡμῶν, ἀλλ' ἀνεχόμενος, οὐδὲ τῷ τότε τῆς ἀδικίας καιρῷ συνευδοκῶν, ἀλλὰ τὸν νῦν τῆς δικαιοσύνης δημιουργῶν, ἵνα ἐν τῷ τότε χρόνῳ ἐλεγχθέντες ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων ἀνάξιοι ζωῆς, νῦν ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χρηστότητος ἀξιωθῶμεν, καὶ τὸ καθ' ἑαυτοὺς φανερώσαντες ἀδύνατον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ δυνατοὶ γενηθῶμεν.

9,2 När vår orättfärdighet hade fyllts upp till brädden och det slutligen stod klart att den lön som kunde förväntas för den var straff och död, så kom den stund som Gud hade utsett för att hädanefter visa sin egen godhet och makt – o Guds gränslösa kärlek till människorna! Han hatade oss inte, han stötte inte bort oss, återgäldade inte vår ondska, utan var tålmodig, fördrog den, tog själv av medlidande på sig våra synder, *utlämnade själv sin egen son*.⁴⁵ i lösen för oss: den helige för de brottsliga, den oskyldige för de onda, den *rättfärdige för de orättfärdiga*, den oförgänglige för de förgängliga, den odödlige för de dödliga. 9,3 Vad annat hade kunnat efterskänka våra synder.⁴⁶ än hans rättfärdighet? 9,4 Varigenom hade det varit möjligt att rättfärdiggöra oss gudlösa brottslingar, annat än genom Guds son allena? 9,5 O ljuva befrielse, o outgrundliga⁴⁷ skapelseverk, o välgärningar utan föraning!⁴⁸ som lät mångas brottslighet förlåtas⁴⁹ genom en enda rättfärdig man; som lät rättfärdigheten hos en man rättfärdiggöra många brottslingar. 9,6 Han har i den tid som varit bevisat vår naturs otillräcklighet för att vinna livet, men har nu visat frälsaren som mäktar att frälsa även det omöjliga: i båda fallen ville han att vi skulle tro på hans godhet och anse honom som vår fostrare, fader, lärare, rådgivare, läkare, förnuft, ljus, ära, berömmelse, styrka, liv, och inte göra oss några bekymmer om kläder och föda.⁵⁰

10,1 Om även du längtar efter denna tro, ska du först få kännedom om Fadern. 10,2 Gud älskade människorna: för deras skull skapade han världen; dem underställde han allting på jorden; åt dem gav han förnuft, gav han tankeförmåga; dem allena tillät han att höja blicken mot himlen; dem skapade han efter sin egen avbild; åt dem *sände han sin ende son*;⁵¹ för dem förkunnade han himlens kungarike och skall giva det åt dem som älskar honom.

9.2 utlämnade ... sin egen son: citat från Rom 8:32. **rättfärdige för de orättfärdiga:** citat från 1 Pet 3:18.

9.3 efterskänka: *καλύπτει*. Ordagrant egentligen ”överhölja” men jfr 1 Pet 4:8, där samma verb översätts ”förlåta” i den senaste bibelöversättningen: ”kärleken gör att många synder blir förlåtna”. I föreliggande fall fungerar detta ordval mindre väl, då subjektet är ett abstrakt substantiv, ”rättfärdighet”. ”Dölja synder” är å andra sidan inte idiomatiskt på svenska, så översättningen sker med hjälp av ekvivalens.

9.5 outgrundliga: *ἀνεξιχνίαστος*. Ordagrant ”o-spårbara”, ”omöjliga att uppspåra”. Termen förekommer i Bibeln, Ef 3:8: ”den outgrundliga rikedom som finns i Kristus”.

9.5 utan förvarning! som: interpunktionen, med inledande gemen efter utropstecken, är min egen. Forngrekiskan använder inte utropstecken, men utrop påvisas av två detaljer: interjektionen *ο* (ὦ), och kasus genitiv i *τῶν ἀπροσδοκίτων ἐργεσιῶν*, de oförutsedda välgärningarna, s.k. orsaksgenitiv vid interjektion. Det relativa *som* är min transposition av en konstruktion med finalsats i grekiskan: ”på det att mångas brottslighet ... må förlåtas”/ *ἵνα ἀνομία ... πολλῶν ... κρυβῆ* (”på-det-att laglöshet ... mångas ... döljes”).

9.5 förlåtas: κρυβῆ. Verbet *κρύπτω*, ”dölja”, används här som synonymt till *καλύπτω*, jfr 9.3 ovan.

inte göra oss några bekymmer om kläder och föda: jfr Matt 6:25 ff. ”bekymra er inte för mat och dryck att leva av eller för kläder att sätta på kroppen. Är inte livet mer än födan och kroppen mer än kläderna?”

10.2 förnuft: *λόγος*, ett ord som har mycket vidsträckt betydelse och vållar bekymmer vid översättningen av kristna texter då det även har en mystisk eller teologisk signifikans (se nedan, 11.2–4). Den grundläggande betydelsen är ”ord”, men det kan också betyda ”berättelse”, ”resonemang” och,

9.2 Ἐπεὶ δὲ πεπλήρωτο μὲν ἡ ἡμετέρα ἀδικία, καὶ τελείως πεφανέρωτο ὅτι ὁ μισθὸς αὐτῆς κόλασις καὶ θάνατος προσεδοκᾶτο, ἦλθε δὲ ὁ καιρὸς ὃν Θεὸς προέθετο λοιπὸν φανερώσαι τὴν ἑαυτοῦ χρηστότητα καὶ δύναμιν ὃ τῆς ὑπερβαλλούσης φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· οὐκ ἐμίσησεν ἡμᾶς οὐδὲ ἀπώσατο οὐδὲ ἐμνησικά κησεν, ἀλλὰ ἐμακροθύμησεν, ἠνέσχετο, ἔλεων αὐτὸς τὰς ἡμετέρας ἀμαρτίας ἀνεδέξατο, αὐτὸς τὸν ἴδιον υἱὸν ἀπέδοτο λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν, τὸν ἅγιον ὑπὲρ τῶν ἀνόμων, τὸν ἄκακον ὑπὲρ τῶν κακῶν, τὸν δίκαιον ὑπὲρ τῶν ἀδίκων, τὸν ἀφθαρτον ὑπὲρ τῶν φθαρτῶν, τὸν ἀθάνατον ὑπὲρ τῶν θνητῶν. 9.3 Τί γὰρ ἄλλο τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἠδυνήθη καλύψαι ἢ ἐκείνου δικαιοσύνη; 9.4 ἐν τίνι δικαιωθῆναι δυνατὸν τοὺς ἀνόμους ἡμᾶς καὶ ἀσεβεῖς ἢ ἐν μόνῳ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ; 9.5 ὃ τῆς γλυκείας ἀνταλλαγῆς, ὃ τῆς ἀνεξιχνιάστου δημιουργίας, ὃ τῶν ἀπροσδοκῆτων εὐεργεσιῶν· ἵνα ἀνομία μὲν πολλῶν ἐν δικαίῳ ἐνὶ κρυβῆ, δικαιοσύνη δὲ ἐνδὸς πολλοὺς ἀνόμους δικαιώσῃ. 9.6 Ἐλέγξας οὖν ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ τὸ ἀδύνατον τῆς ἡμετέρας φύσεως εἰς τὸ τυχεῖν ζωῆς, νῦν δὲ τὸν σωτήρα δείξας δυνατὸν σῶζειν καὶ τὰ ἀδύνατα, ἐξ ἀμφοτέρων ἐβουλήθη πιστεύειν ἡμᾶς τῇ χρηστότητι αὐτοῦ, αὐτὸν ἠγεῖσθαι τροφέα, πατέρα, διδάσκαλον, σύμβουλον, ἰατρόν, νοῦν, φῶς, τιμὴν, δόξαν, ἰσχύν, ζωὴν, περὶ ἐνδύσεως καὶ τροφῆς μὴ μεριμνᾶν.

10.1 Ταύτην καὶ σὺ τὴν πίστιν ἐὰν ποθήσῃς, ἀνάλαβε πρῶτον μὲν ἐπίγνωσιν πατρός. 10.2 Ὁ γὰρ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους ἠγάπησεν, δι' οὗς ἐποίησε τὸν κόσμον, οἷς ὑπέταξε πάντα τὰ ἐν τῇ γῆ, οἷς λόγον ἔδωκεν, οἷς νοῦν, οἷς μόνοις ἄνω πρὸς οὐρανὸν ὄραν ἐπέτρεψεν, οὗς ἐκ τῆς ἰδίας εἰκόνας ἔπλασε, πρὸς οὗς ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, οἷς τὴν ἐν οὐρανῷ βασιλείαν ἐπηγγείλατο καὶ δώσει τοῖς ἀγαπήσασιν αὐτόν.

som här, ”tankeförmåga”, ”förnuft”. Man får alltså alltid räkna med ett visst betydelsesvinn, en lakun, när man översätter detta ord (jfr ovan, kommentaren till 1.2, seg. 12:70). **dem skapade han efter sin egen avbild:** jfr 1 Mos 1:27 ”Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne” **sände han sin ende son:** citat från Joh 3:16, 1 Joh 4:9.

^{10.3} När du har lärt känna honom, vilken glädje tror du inte att du ska uppfyllas av? Hur tror du då inte att du ska komma att älska honom som redan har älskat dig så? ^{10.4} Och när du älskar honom kommer du att efterhärma hans godhet. Du ska inte förundra dig över att en människa kan efterhärma Gud: hon kan, om han vill. ^{10.5} Att härska över sina medmänniskor, att önska sig mer än de som är svagare, att vara rik, att utöva tvång mot dem som är underlägsna, det är inte att vara lycklig; inte heller kan man därigenom efterhärma Gud. Dessa ting hör inte till hans storhet. ^{10.6} Men den som tar på sig sin nästas börda, den som är överlägsen i något och däri vill hjälpa den som är underlägsen, den som ger av det han har tagit emot från Gud åt dem som behöver, och därigenom blir en gud för dem som tar emot, han är Guds efterhärmarare. ^{10.7} Då skall du fastän du befinner dig på jorden se att det är i himlen som Gud har sitt rike. Då skall du börja tala Guds hemligheter; då skall du både älska och beundra dem som utstår straff för att de inte vill förneka Gud; då skall du förkasta världens förledelse och bedrägeri: då, när du lärt känna vad det är att i sanning leva i himlen, när du föraktar det som man här kallar döden, när du fruktar det som verkligen är döden – den som sparas åt dem som ska dömas till den eviga elden, som intill slutet kommer att straffa dem som har prisgivits åt den. ^{10.8} Du kommer att beundra och lovprisa dem som för sin rättfärdighet här utstår eld, när du lärt känna den elden.

...

Tillägg

^{11.1} Jag befattar mig inte med främmande läror och gör inte bedrägliga efterforskningar, utan blev apostlarnas lärjunge och är nu hedningarnas lärare. Jag betjänar värdigt dem som blir sanningens lärjungar med det som har anförtrotts oss. ^{11.2} Ty vem, som är rätt undervisad och född genom det välbehagliga Ordet, strävar inte efter att noggrant lära sig det som genom Ordet tydligt har visats för lärjungarna? Det uppenbarades för dem av det uppenbarade Ordet. Det talade öppet, blev inte förstått av dem som saknade tro, men det förklarade för de lärjungarna som räknades som trogna, och de lärde Faderns hemligheter av det .

10.3 älska honom som redan har älskat dig: jfr 1 Joh 4:19 ”Vi älskar därför att han först älskade oss.”

10.6 tar på sig sin nästas börda: jfr Gal 6:2 ”Bär varandras bördor, så uppfyller ni Kristi lag.”

11–12. Tillägg. Efter kap. 10 saknas enligt en anteckning i handskriften en del av texten, förmodligen ganska kort. Det råder därefter inget tvivel om att de sista två kapitlen inte hör till det ursprungliga verket. Stilen saknar helt ursprungsskriftens klassiska elegans. Å andra sidan är den teologiska begreppsapparaten mer utvecklad, och mycket tyder på att det är åtminstone ett par hundra år yngre än ursprungstexten.

11.1 det som anförtrotts oss: τὰ παραδοθέντα (”det havande-överlämnats”). Jfr Jud 3 ”den tro som en gång för alla har anförtrotts de heliga” τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει (”den en-gång havande-överlämnats åt-de-heliga tron”).

11.2–4: här, till skillnad från i 7.2, identifieras begreppet λόγος, Ordet, med Kristus, i enlighet med ortodox teologi. Detta gör passagen svåröversatt då begreppens genus inte är detsamma på svenska. Jag använder genomgående neutrum (”det”), med åsyftan på Ordet, trots att dess handlingar gör det uppenbart att det är människan Kristus som avses.

^{10.3} Ἐπιγνούς δέ, τίνος οἶει πληρωθήσεσθαι χαρᾶς; ἢ πῶς ἀγαπήσεις τὸν οὕτως προαγαπήσαντά σε;
^{10.4} ἀγαπήσας δὲ μιμητῆς ἔσῃ αὐτοῦ τῆς χρηστότητος. Καὶ μὴ θαυμάσης εἰ δύναται μιμητῆς
ἄνθρωπος γενέσθαι Θεοῦ· δύναται, θέλοντος αὐτοῦ. ^{10.5} Οὐ γὰρ τὸ καταδυναστεύειν τῶν πλησίον
οὐδὲ τὸ πλέον ἔχειν βούλεσθαι τῶν ἀσθενεστέρων οὐδὲ τὸ πλουτεῖν καὶ βιάζεσθαι τοὺς
ὑποδεεστέρους εὐδαιμονεῖν ἐστίν, οὐδὲ ἐν τούτοις δύναταί τις μιμήσασθαι Θεόν, ἀλλὰ ταῦτα ἐκτὸς
τῆς ἐκείνου μεγα λειότητος. ^{10.6} Ἄλλ' ὅστις τὸ τοῦ πλησίον ἀναδέχεται βάρος, ὃς ἐν ᾧ κρείσσων
ἐστὶν ἕτερον τὸν ἐλαττούμενον εὐεργετεῖν ἐθέλει, ὃς ἂν παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβὼν ἔχει, ταῦτα τοῖς
ἐπιδοεμένοις χορηγῶν, θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων, οὗτος μιμητῆς ἐστὶ Θεοῦ. ^{10.7} Τότε θεάσει
τυγχάνων ἐπὶ γῆς ὅτι Θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται, τότε μυστήρια Θεοῦ λαλεῖν ἄρξει, τότε τοὺς
κολαζομένους ἐπὶ τῷ μὴ θέλειν ἀρνήσασθαι Θεὸν καὶ ἀγαπήσεις καὶ θαυμάσεις, τότε τῆς ἀπάτης
τοῦ κόσμου καὶ τῆς πλάνης καταγνώση, ὅταν τὸ ἀληθῶς ἐν οὐρανῷ ζῆν ἐπιγνῶς, ὅταν τοῦ
δοκοῦντος ἐνθάδε θανάτου καταφρονήσης, ὅταν τὸν ὄντως θάνατον φοβηθῆς, ὃς φυλάσσεται τοῖς
κατακριθησομένοις εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ὃ τοὺς παραδοθέντας αὐτῷ μέχρι τέλους κολάσει. ^{10.8}
Τότε τοὺς ὑπομένοντας ὑπὲρ δικαιοσύνης τὸ πῦρ τοῦτο θαυμάσεις καὶ μακαρίσεις, ὅταν ἐκεῖνο τὸ
πῦρ ἐπιγνῶς.

[^{11.1} Οὐ ξένα ὀμιλῶ οὐδὲ παραλόγως ζητῶ, ἀλλὰ ἀποστόλων γενόμενος μαθητῆς γίνομαι
διδάσκαλος ἔθνων, τὰ παραδοθέντα ἀξίως ὑπηρετῶ γινομένοις ἀληθείας μαθηταῖς. ^{11.2} Τίς γὰρ
ὀρθῶς διδαχθεὶς καὶ λόγῳ προσφιλεῖ γεννηθεὶς οὐκ ἐπιζητεῖ σαφῶς μαθεῖν τὰ διὰ λόγου δειχθέντα
φανερῶς μαθηταῖς; οἷς ἐφανέρωσεν ὁ λόγος φανείς, παρρησία λαλῶν, ὑπὸ ἀπίστων μὴ νοοῦμενος,
μαθηταῖς δὲ διηγούμενος, οἱ πιστοὶ λογισθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἔγνωσαν πατρὸς μυστήρια.

.11.3 Därför sände han Ordet, för att det måtte uppenbaras för världen. Det skymfades av sitt folk, förkunnades genom apostlarna, troddes av hedningarna. .11.4 Det är det som var i begynnelsen, som uppenbarades såsom nytt, som befanns vara gammalt, och som ständigt föds som nytt i helgonens hjärtan. .11.5 Det är den alltid idag räknade sonen, genom vilken Kyrkan är rik och nåden utvecklar sig hos helgonen och uppfyller dem, nåden som ger förstånd, uppenbarar hemligheter, förkunnar tillfällena, gläds åt de trogna, ger åt de sökande, vilka inte bryter trons löften eller överträder fädernas gränser. .11.6 Då besjunger man Lagens fruktan, då lär man känna profeternas nåd, då befastes evangeliernas tro, då bevaras apostlarnas lära, då dansar Kyrkans nåd av fröjd. .11.7 Om du inte förtörnar denna nåd skall du få lära dig vad Ordet meddelar genom dem det önskar, när det vill. .11.8 Ty allt det som vi har skickats att mödosamt yttra efter det befallande Ordets vilja delar vi med oss till er för kärleken till det som har blivit uppenbart för oss. 12.1 När ni bekantar er med det och lyssnar med allvar skall ni veta vad Gud ger åt dem som rätt älskar honom: de som blir *ypighetens lustgård*, som har alstrat ett skönblomstrande, ständigt fruktbarande träd i sig själva och är smyckade med mångahanda frukter. .12.2 Ty på denna plats växer *kunskapens träd och livets träd*. Kunskapens träd dödar inte, men ohörsamhet dödar. .12.3 Ty det är inte utan mening som det står skrivet, att Gud i begynnelsen planterade *<kunskapens träd och> livets träd mitt i lustgården*, då han visade på livet genom kunskapen. Då de i begynnelsen inte nyttjade den med rent sinne, blev de genom ormens bedrägeri nakna.

11.4 Det är det som var i begynnelsen: jfr Joh 1:1 ”I begynnelsen fanns Ordet, och Ordet fanns hos Gud, och Ordet var Gud”, 1 Joh 1:1.

11.4 helgonens: *ἁγίων* (”de-heligas”). Den i övrigt väletablerade teologiska begreppsapparaten gör det rimligt att översätta på detta sätt, dvs. att anta att ordet redan antagit den tekniska betydelsen ”helgon”.

11:5 den alltid idag räknade sonen: *ὁ ἀεὶ σήμερον υἱὸς λογισθεῖς*. Går tillbaka på Ps 2:7 ”Jag vill berätta vad Herren bestämt. Han sade till mig: ”Du är min son, jag har fött dig idag”” Stället tolkas i Apg 13:33 och Heb 1:5, 5:5 som en messiansk profetia, och flera kyrkofäder tolkar psalmens ”idag” som syftande till ett evigt nu.

12.1 *ypighetens lustgård:* jfr 1 Mos 2:15 ”Herren Gud tog människan och satte henne i Edens trädgård att bruka och vårda den.” Här är det intressant att notera hur betydelsen, och översättningarna, av detta begrepp har förvandlats i den kristna traditionen. I det hebreiska Gamla testamentet står det egentligen, som den nya bibelöversättningen också återger, Edens *trädgård*. Men begreppet *lustgård* är ju det vi är vana vid på svenska, och så stod det också i den förra bibelöversättningen från 1917. I själva verket är denna betydelseförskjutning mycket gammal, och återspeglas redan i den grekiska översättningen av Gamla testamentet, som använder det persiska lånordet *paradeisos* (παράδεισος) istället för det normala ordet för trädgård (κῆπος); så även i översättningen av Joel 2:3 och Hes 28:13. Det är dessa senare bibelpassager som föreliggande passage går tillbaka på, och i deras grekiska översättning, inte den hebreiska grundtexten. Den grekiska bibeltexten har i dessa passager också bestämningen *τροφῆς*, ”överflöds”, ”ypighets”, vilket saknas i den hebreiska grundtexten. För *παράδεισος* använder jag sålunda genomgående den äldre svenska översättningen ”lustgård”, vilket bättre torde motsvara författarens användning av ordet.

12.3 planterade *<kunskapens träd och> livets träd:* 1 Mos 2:9 ”Herren Gud lät alla slags träd växa upp ur marken, sådana som var ljuvliga att se på och goda att äta av. Mitt i trädgården stod livets träd och trädet som ger kunskap om gott och ont.” *mitt i lustgården:* se n. till 12.1

^{11.3} οὐ χάριν ἀπέστειλε λόγον, ἵνα κόσμῳ φανῆ, ὃς ὑπὸ λαοῦ ἀτιμασθεῖς, διὰ ἀποστόλων κηρυχθεῖς, ὑπὸ ἔθνων ἐπιστεύθη. ^{11.4} Οὗτος ὁ ἀπ' ἀρχῆς, ὁ καινὸς φανείς καὶ παλαιὸς εὐρεθεῖς καὶ πάντοτε νέος ἐν ἀγίων καρδίαις γεννώμενος. ^{11.5} Οὗτος ὁ αἰεὶ σήμερον υἱὸς λογισθεῖς, δι' οὗ πλουτίζεται ἡ ἐκκλησία καὶ χάρις ἀπλουμένη ἐν ἀγίοις πληθύνεται, παρέχουσα νοῦν, φανεροῦσα μυστήρια, διαγγέλλουσα καιροῦς, χαίρουσα ἐπὶ πιστοῖς, ἐπιζητοῦσι δωρουμένη, οἷς ὄρκια πίστεως οὐ θραύεται οὐδὲ ὄρια πατέρων παρορίζεται. ^{11.6} Εἶτα φόβος νόμου ἄδεται καὶ προφητῶν χάρις γινώσκειται καὶ εὐαγγελίων πίστις ἴδρυται καὶ ἀποστόλων παράδοσις φυλάσσεται καὶ ἐκκλησίας χάρις σκιρτᾷ. ^{11.7} Ἦν χάριν μὴ λυπῶν ἐπιγνώση ἂν λόγος ὀμιλεῖ δι' ὧν βούλεται, ὅτε θέλει. ^{11.8} Ὅσα γὰρ θελήματα τοῦ κελεύοντος λόγου ἐκινήθημεν ἐξειπεῖν μετὰ πόνου, ἐξ ἀγάπης τῶν ἀποκαλυφθέντων ἡμῖν γινόμεθα ὑμῖν κοινωνοί. ^{12.1} Οἷς ἐντυχόντες καὶ ἀκούσαντες μετὰ σπουδῆς εἴσεσθε ὅσα παρέχει ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν ὀρθῶς, οἱ γενόμενοι παράδεισος τρυφῆς, πάγκαρπον ξύλον, εὐθαλοῦν, ἀνατεύλαντες ἐν ἑαυτοῖς, ποικίλοις καρποῖς κεκοσμημένοι. ^{12.2} Ἐν γὰρ τούτῳ τῷ χωρίῳ <ξύλον γνώσεως καὶ> ξύλον ζωῆς πεφύτευται· ἀλλ' οὐ τὸ τῆς γνώσεως ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἡ παρακοὴ ἀναιρεῖ. ^{12.3} Οὐδὲ γὰρ ἄσημα τὰ γεγραμμένα, ὡς Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς ξύλον γνώσεως καὶ ξύλον ζωῆς ἐν μέσῳ παραδείσου ἐφύτευσε, διὰ γνώσεως ζωὴν ἐπιδεικνύς. Ἦι μὴ καθαρῶς χρησάμενοι οἱ ἀπ' ἀρχῆς πλάνη τοῦ ὄψεως γεγύμνωνται.

^{12.4} Ty det finns varken liv utan kunskap, eller säker kunskap utan sant liv. Därför växer de båda intill varandra. ^{12.5} Aposteln såg giltigheten, och han klandrar kunskapen som utövas utan sanningen hos det bud som leder till livet när han säger: *kunskapen gör oss uppblåsta, det som bygger upp är kärleken*. ^{12.6} Ty den som tror sig veta någonting utan den sanna och av livet bevitnade kunskapen, han vet ingenting. Han låter sig bedragas av ormen, utan att ha älskat livet. Men den som lär i fruktan och strävar efter livet, han planterar med hopp och kan se fram emot frukt. ^{12.7} Låt ditt hjärta bli kunskap, låt ditt liv bli det sanna Ordet däri inrymt. ^{12.8} Om du bär dess träd och plockar dess frukt ska du alltid skörda det som åstundas inför Gud, vilket ormen inte rör vid och bedrägeriet inte missfärgar. Inte heller förförs Eva, utan tros på såsom jungfru. ^{12.9} Frälsningen uppenbaras; apostlarna ges insikt; Herrens påsk närmar sig; vaxljusen samlas ihop och ställes i ordning, och Ordet gläder sig i undervisningen av helgonen, Ordet genom vilket Fadern äreprisas. Ära åt honom i evighet, Amen.

12.5 kunskapen gör oss uppblåsta, det som bygger upp är kärleken: cit från 1 Kor 8:1.

^{12.4} Οὐδὲ γὰρ ζωὴ ἄνευ γνώσεως, οὐδὲ γνῶσις ἀσφαλῆς ἄνευ ζωῆς ἀληθοῦς· Διὸ πλησίον ἐκάτερον πεφύτευται. ^{12.5} Ἦν δύναμιν ἐνιδῶν ὁ ἀπόστολος τὴν τε ἄνευ ἀληθείας προστάγματος εἰς ζωὴν ἀσκουμένην γνῶσιν μεμφόμενος λέγει· ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. ^{12.6} Ὁ γὰρ νομίζων εἰδέναι τι ἄνευ γνώσεως ἀληθοῦς καὶ μαρτυρουμένης ὑπὸ τῆς ζωῆς, οὐκ ἔγνω· ὑπὸ τοῦ ὄψεως πλανᾶται, μὴ ἀγαπήσας τὸ ζῆν. Ὁ δὲ μετὰ φόβου ἐπιγνοὺς καὶ ζωὴν ἐπιζητῶν ἐπ' ἐλπίδι φυτεύει, καρπὸν προσδοκῶν. ^{12.7} Ἦτω σοι καρδία γνῶσις, ζωὴ δὲ λόγος ἀληθῆς, χωρούμενος. ^{12.8} Οὐ ξύλον φέρων καὶ καρπὸν αἰρῶν τρυγήσεις ἀεὶ τὰ παρὰ Θεῷ ποθούμενα, ὧν ὄφεις οὐχ ἄπτεται οὐδὲ πλάνη συγχρωτίζεται· οὐδὲ Εὔα φθείρεται, ἀλλὰ παρθένος πιστεύεται. ^{12.9} Καὶ σωτήριον δείκνυται, καὶ ἀπόστολοι συνετίζονται, καὶ τὸ κυρίου πάσχα προέρχεται, καὶ κηροὶ συνάγονται καὶ μετὰ κόσμου ἀρμόζονται, καὶ διδάσκων ἀγίους ὁ λόγος εὐφραίνεται, δι' οὗ πατὴρ δοξάζεται· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.]

Pseudo-Justinus, fragment

1

Kristus symboliseras av båda fåglarna, död såsom människa och levande såsom gud. Han liknas vid en fågel eftersom han tänks och sägs komma från ovan och från himlen.

Han släppte den levande fågeln igen när den hade döpts i den dödas blod: ty i det korsfästa och avlidna templet fanns det levande och gudomliga Ordet, vilket som människa tog del i lidandet men som gud var oberört därav.

2

Genom fågeln som slaktades över friskt vatten, i vilket träet och isopen och det röda klädet döptes, visas Kristi blodiga lidande genom träet, vid de av ande och vatten och blod bestänkta frälsning. Därför avsåg inte ämnet rening spetälska, utan syndernas förlåtelse, för att man ska veta att spetälskan är en liknelse för synden, och offret en liknelse för den som ska offras för syndernas skull.

3

Därför befaller han att även därefter det röda klädet ska döpas i vattnet, förebyggande det kött som inte längre har fysisk natur. Därför även de två fåglarna: en som offras över vatten, och en som döps i blodet och vattnet och släpps iväg, så som det även har sagts om getabockarna.

Fragment 1–3 är en kommentar till 3 Mos 14:1–7, och obegripliga utan tillgång till denna text, som därför återges här. ”Herren talade till Mose: Detta är den lag som gäller när en spetälsk skall förklaras ren. Man skall föra honom till prästen, som möter utanför lägret. Prästen skall undersöka den sjuke. Om spetälskan då är botad, skall prästen låta hämta två levande, rena fåglar, cederträ, karmosinröd ull och isop åt den som skall förklaras ren. Prästen skall låta slakta den ena fågeln över ett lerkärl med friskt vatten. Och han skall ta den levande fågeln och cederträ, den karmosinröda ullen och isopen och doppa alltsammans, också den levande fågeln, i blodet från fågeln som slaktades över det friska vattnet. Sju gånger skall han stänka på den som skall förklaras ren från spetälskan. Därefter skall han förklara honom ren, och sedan skall han låta den levande fågeln flyga sin väg, ut i det fria.”

Getabockarna i slutet av fragment 3 anspelar på 3 Mos 16: 5–10. Fragment 4 kommenterar även denna bibelpassage, som i den svenska bibelöversättningen lyder: ”Av israeliternas menighet skall han få två getabockar till syndoffer och en bagge till brännoffer. Aron skall offra sin syndoffertjur för att bringa försoning åt sig och åt sin familj. Sedan skall han ta de båda bockarna och ställa dem inför Herren vid ingången till uppenbarelsetältet och kasta lott om dem: en lott för Herren och en lott för Asasel. Den bock som tillfaller Herren skall Aron föra fram och offra som syndoffer. Den som tillfaller Asasel skall levande ställas inför Herren till försoning och sedan föras ut i öknen till Asasel.” Vi kan notera att ökendemonen Asasel inte förekommer i den grekiska översättningen av Bibeln.

1 Δι' ἀμφοῖν τοῖν ὀρνέοιν σημαίνεται ὁ Χριστός, καί τε θνεὺς ὡς ἄνθρωπος καὶ ζῶν ὡς θεός. Ὅρνιθίῳ δὲ παρεικάζεται διὰ τὸ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι. Βαπτισθὲν δὲ τὸ ζῶν ὀρνίθιον ἐν τῷ αἵματι τοῦ τεθνεώτος ἀνείτο λοιπόν· ἐν γὰρ τῷ σταυρωθέντι καὶ ἀποθανόντι ναῶ ὁ ζῶν καὶ θεὸς ἦν λόγος, κοινωνὸς ὡς ἄνθρωπος τοῦ πάθους καὶ ἀπαθῆς ὡς θεός.

2 Διὰ τοῦ ἐφ' ὕδατι ζῶντι, ἐν ᾧ τὸ ξύλον καὶ τὸ ὕσσωπον καὶ τὸ κόκκινον ἐβάπτετο, τὸ διὰ τοῦ ξύλου ἔναιμον πάθος τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ τῶν διὰ πνεύματος καὶ ὕδατος καὶ αἵματος ῥαντιζομένων σωτηρία, δηλοῦται· ὥστε οὐ προκειμένως περὶ λέπρας ἢ ὑπόθεσις ἦν τοῦ καθαρισμοῦ, ἀλλὰ περὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, ἵνα νοηθῇ καὶ ἡ λέπρα παραβολὴ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὰ θυόμενα παραβολὴ τοῦ μέλλοντος θύεσθαι ὑπὲρ ἁμαρτιῶν.

3 Διὰ τοῦτο ἀκολούθως βάπτεσθαι ἐκέλευσεν ἅμα τὸ κόκκινον εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν οὐκέτι τὰ φυσικὰ ἔχουσαν σάρκα προφητεύων. Διὰ τοι τοῦτο καὶ δύο ὀρνίθια· ἐν μὲν θυόμενον ἐφ' ὕδατι, καὶ ἐν βαπτιζόμενον εἰς τὸ αἶμα καὶ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἐξαποστελλόμενον, καθάπερ εἴρηται καὶ ἐπὶ τῶν τράγων.

4

Försoningens bock utgjorde typen för den som ska ta på sig människans synder. De två bockarna omfattade den människoblivna gudens enda förvaltarskap: ty han sårades för vår laglöshets skull, och själv tog han på sig mångas synder, och för deras laglöshets skull förråddes han.

5

Och att det vid den sjunde dagen inte i likhet med de andra dagarna står ”Det blev kväll och det blev morgon” är en tydlig symbol för den fullbordan som skett i den före dess fullgångenhet, som fäderna säger, i synnerhet S:t Clemens och Irenaeus och Justinus martyren och filosofen, som på ett mäktigt snillrikt sätt skriver om talet sex i den sjätte dagen, och säger att människans tänkande själ och hennes fem medvetna sinnen är den sjätte dagens sex verk. Där säger han även, efter att ha gått igenom mycket om talet sex, att allt som Gud skapat kan delas in i sex grupper, vilka är *det tänkande och odödliga*, som är änglarna; *det förnuftiga och dödliga*, som är människorna; *det medvetna och oförnuftiga*, som är boskapen, fåglarna och fiskarna; *det rörliga, föränderliga och omedvetna*, som är vindarna, molnen, vattnen och stjärnorna; *det växande och oföränderliga*, som är träden; och *det omedvetna och oföränderliga*, som är bergen, jorden och liknande ting. Ty alla Guds skapade ting i himlen och på jorden hör till någon av dessa sex kategorier och kan delas in i dem.

6

Om Gud äger en vilja som motsvarar hans natur liksom han äger aktivitet (ty av naturen är Gud alltid både viljande och aktiv), så skall ingen av de viljande fakulteterna bestå av samma fysiska vilja och aktivitet som honom, då de även helt och hållet skall vara av samma natur. I enlighet med sin aktivitet och natur vet Gud inte av begränsning.

7

Hela varats aktivitet är dess naturenliga egenskap.

Naturlig och sammansatt aktivitet utgör den avgränsande skillnaden hos den uppenbarade sakens natur, utan vilken ingenting på något sätt kan urskiljas till sina egenskaper.

Naturlig aktivitet är hela varats essentiella och sammansatta egenskap, och det som saknar detta har också berövats hela sitt vara.

Naturlig aktivitet är essentiell kraft, som inte tillåter någon förändring i sin natur från det ena till det andra.

Naturlig aktivitet är den kraft som bevarar alla tings essentiella skillnad sinsemellan oblandad.

Fragment 5–7 är av en annan karaktär än de övriga, och använder sig av en teknisk filosofisk terminologi hämtad från Aristoteles och den grekiska filosofiska traditionen. Fragment 5 är en kommentar till 1 Mos 2:2: ”Den sjunde dagen hade Gud fullbordat sitt verk, och han vilade på den sjunde dagen efter allt han hade gjort.” Fragment sex är dunkelt och texten har möjligen förvanskats i handskriftstraditionen.

4 Ὁ τῆς ἀποπομπῆς τράγος τὸν τύπον τοῦ τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀμαρτίας ἀναλαμβάνοντος ἐξετέλει. Οἱ δὲ δύο τὴν μίαν περιεῖχον τοῦ ἐνανθρωπήσαντος θεοῦ οἰκονομίαν· ἐτραυματίσθη γὰρ διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ αὐτὸς ἀμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε, καὶ διὰ τὰς ἀνομίας αὐτῶν παρεδόθη.

5 Καὶ τὸ μὴ κεῖσθαι δὲ ἐπὶ τῆς ἐβδόμης ἡμέρας κατ' ἰσότητα τῶν ἄλλων ἡμερῶν τὸ Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρῶτὸν σύμβολόν ἐστιν ἐναργὲς τῆς ἐν αὐτῇ γενομένης συντελείας πρὸς τῆς συμπληρώσεως αὐτῆς, ὡς φασιν οἱ πατέρες, καὶ μάλιστα οἱ περὶ τὸν ἱερὸν Κλήμεντα καὶ Εἰρηναῖον καὶ Ἰουστίνον τὸν μάρτυρα καὶ φιλόσοφον, ὅστις, λίαν γε ὑπερσόφως εἰς τὸν ἕκτον ὑπομνηματίζων τῆς ἕκτης ἡμέρας ἀριθμὸν, τὴν νοερὰν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν καὶ τὰς πέντε αὐτοῦ αἰσθητικὰς αἰσθήσεις λέγει εἶναι ἕξ ἔργα τῆς ἕκτης ἡμέρας. Ὅθεν καί, πολλὰ διεξελθὼν περὶ τοῦ ἕκτου ἀριθμοῦ, πάντα φησὶ τὰ ὑπὸ θεοῦ δημιουργηθέντα ἐξαχῶς διαιρεῖσθαι, τουτέστιν εἰς νοερά καὶ ἀθάνατα, οἷοί εἰσιν οἱ ἄγγελοι, καὶ εἰς λογικὰ θνητά, οἵτινες εἰσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ εἰς αἰσθητικὰ ἄλογα, οἷα εἰσὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ πετεινὰ καὶ οἱ ἰχθύες, καὶ εἰς ἐκπορευτὰ μεταστατικὰ ἀναίσθητα, οἷα εἰσιν οἱ ἄνεμοι καὶ αἱ νεφέλαι καὶ τὰ ὕδατα καὶ οἱ ἀστέρες, καὶ εἰς ἀύξητικὰ ἀμετάστατα, οἷα εἰσὶ τὰ δένδρα, καὶ εἰς ἀναίσθητα ἀμετάστατα, οἷα εἰσὶ τὰ ὄρη καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ τοιαῦτα. Πάντα γὰρ κτίσματα τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς μίᾳ τινος τούτων τῶν ἕξ διαστολῶν ἄπτεται καὶ ἐν αὐταῖς περιώριστα.

6 Εἰ σύνδρομον ἔχει θεὸς τῇ φύσει τὴν θέλησιν ὥσπερ καὶ τὴν ἐνέργειαν (αἰεὶ γὰρ φύσει θελητικὸς καὶ ἐνεργητικὸς ὑπάρχει ὁ θεός), οὐδὲν τῶν θελητικῶν τῆς αὐτῆς αὐτῷ φυσικῆς ἔσται θελήσεως καὶ ἐνεργείας, ἐπεὶ καὶ φύσεως ἔσται πάντως τῆς αὐτῆς. Κατ' ἐνέργειαν δὲ καὶ φύσιν οὐκ οἶδεν ὁ θεὸς περιγραφῆν.

7 Ἐνέργεια πάσης οὐσίας ἐστὶν ἡ προσφυῆς αὐτῇ ποιότης.

Ἐνέργεια φυσικὴ τε καὶ συστατικὴ ἐστὶν ἡ ὀριστικὴ διαφορὰ τῆς τοῦ δηλουμένου πράγματος φύσεως, ἥς χωρὶς κατ' οὐδὲν οὐδὲν παντελῶς ἔχει τὴν τοῦ πῶς εἶναι διάγνωσιν.

Ἐνέργεια φυσικὴ ἐστὶν ἡ οὐσιώδης καὶ συστατικὴ πάσης οὐσίας ποιότης, ἥς τὸ ἐστερημένον καὶ πάσης οὐσίας ἐστέρηται.

Ἐνέργεια φυσικὴ ἐστὶ δύναμις οὐσιώδης, μηδεμίαν ἐτέρου πρὸς ἕτερον ἐπιδέχεσθαι συγχωροῦσα κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλοίωσιν.

Ἐνέργεια φυσικὴ ἐστὶν ἡ ἀμιγῆ τὴν οὐσιώδη πάντων πρὸς ἅπαντα διάκρισιν σώζουσα δύναμις.

Diskussion

Som jag antydde i inledningen kan man generellt säga om VD:s modell att den är mer pragmatisk än teoretisk. Som ett verktyg för att analysera översättningar fungerar den dock förvånansvärt bra, kanske just därför att metoderna för indirekt översättning är så löst definierade att allting verkligen får plats. Särskilt under rubriken ”modulation” ryms ju varje form av lingvistisk transfigurering mer långtgående än ett byte av ordklass. Just här ligger väl också modellens svaghet för den händelse man skulle vara intresserad av verklig lingvistisk analys: att en viss översättning är en ”modulation” säger egentligen mycket litet, om något, om vad som egentligen har försigått vid överföringen från källspråk till målspråk.

Modellen utarbetades för språkparet franska/engelska, som ju är närbesläktade språk: båda hör till den indoeuropeiska familjen, och engelskan har därtill ett ordförråd som är extremt influerat av franskan och medeltidslatinet. Men det fungerar alltså även för språkparet svenska/forngrekiska. Även här har vi dock relativt närbesläktade språk, med indoeuropeisk grammatisk struktur. Det hade varit intressant att undersöka hur modellen fungerar med två radikalt åtskilda språk, t.ex. kinesiska och svenska. Kanske visar det sig i sådana fall att i stort sett varje mening får översättas indirekt, med transpositioner och modulationer.

VD anger också två utomspråkliga, ”reala” kategorier av indirekt översättning, där det semantiska innehållet får revideras för att passa in i målspråkets kultur: ekvivalens och adaptation. En teoretisk frågeställning som jag inte har gått in på här, men som kunde vara intressant att diskutera, är om man i dessa fall, när man ersätter hela begrepp och resonemang, kan tala om översättning i egentlig mening. Å andra sidan är gränsen mellan rent syntaktiska och semantiska transformationer inte alltid lätt att definiera exakt.

Referenser

- Bendz, Gerhard 1971. ”Den grekiska litteraturen” och ”Den romerska litteraturen”, i: F. J. Billeskov Jansen (red.), *Litteraturens världshistoria*, [vol. 1], *Forntiden*, Stockholm, 201–563.
- Bibel 2000: texterna: Gamla testamentet, Tillägg till Gamla testamentet – de apokryfa eller deuterokanoniska skrifterna, Nya testamentet*. Stockholm.
- Blix, F. A. 1876. *Brefvet till Diognet*. Översättning med inledning och några anmärkningar af F. A. Blix, Uppsala.
- Catford, J. C. 1965. *A linguistic theory of translation: an essay in applied linguistics*. London (Language and language learning, 8).
- Chomsky, Noam 1956. ”Three models for the description of language”. *IRE Transactions on Information Theory*, 2, 113–124.
- 1957. *Syntactic structures*. Haag etc. (Janua linguarum, series minor, 4).
- Cook, Vivian och M. Newson 1996. *Chomsky’s universal grammar: an introduction*. 2. ed., Oxford 1996.
- Eltester, W. 1970. ”Das Mysterium des Christentums: Anmerkungen zum Diognetbrief”. *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft*, 61, 278–93.
- Funk, F. X. och K. Bihlmeyer 1956. *Die Apostolischen Väter*. Neubearbeitung der funkschen Ausgabe von K. Bihlmeyer., 1. Teil: *Didache, Barnabas, Klemens I und II, Polykarp, Papias, Quadratus, Diognetbrief*, Tübingen 1956 (första uppl. 1924). Återtryckt i *Die Apostolischen Väter*, Griechisch-deutsche Parallelausgabe auf der Grundlage der Ausg. von F. X. Funk/K. Bihlmeyer und M. Whittaker, mit Übersetzungen von M. Dibelius und D.-A. Koch, neu übers. und hrsg. von A. Lindemann und H. Paulsen, Tübingen 1992.
- Halliday, M. A. K. 1961. ”Categories of the theory of grammar”. *Word*, 17, 241–92.
- Holmqvist, Hjalmar 1956. *Kyrkohistoria, I, Gamla tiden och medeltiden*. Andra upplagan, Stockholm.
- Ingo, R. 1991. *Från källspråk till målspråk: introduktion i översättningsvetenskap*. Lund.
- Lampe, G. W. H. 1961. *A Patristic Greek Lexicon*. Oxford.
- Lightfoot, J. B. och J. R. Harmer 1891. *The Apostolic fathers: comprising the Epistles (genuine and spurious) of Clement of Rome, the Epistles of S. Ignatius, the Epistles of S. Polycarp, the Martyrdom of S. Polycarp, the Teaching of the Apostles, the Epistle of Barnabas, the Shepherd of Hermas, the Epistle to Diognetus, the Fragments of Papias, the Reliques of the elders preserved in Irenaeus*. Revised texts by the late J. B. Lightfoot, D.D., D.C.L., LL.D., Lord Bishop of Durham, edited and completed by J. R. Harmer, D.D., Lord Bishop of Rochester, sometime Chaplain to the Bishop of Durham. London. Tillgänglig online på <http://www.earlychristianwritings.com/text/diognetus-lightfoot.html>, åtkomst 31 maj 2009.
- Maran, P. 1752. *S. Iustini opera*. Ed. P. Maran, Paris.
- Marrou, H. I. 1965. *A Diognète*. Ed. H. I. Marrou, ed. 2, Paris (Sources chrétiennes, 33).
- Melin, H. M. 1845–53. *Hand-lexikon öfwer grekiska språket*. I svensk bearbetning af H. M. Melin, Lund.
- Nida, E. 1964. ”Principles of Correspondence.” In: L. Venuti (red.), *The Translation Studies Reader* (London etc. 2000), 126–140.
- Otto, J. C. T. 1881/1969. *Corpus apologetarum Christianorum saeculi secundi*, vol. 5, 3:e uppl., Jena 1881 (repr. Wiesbaden 1969), 368–374.

- Panneton, G. 1946. *La transposition en traduction*. (M.A. thesis) Montreal: Université de Montréal.
- Radford, A. 1988. *Transformational grammar: a first course*. Cambridge (Cambridge textbooks in linguistics).
- Roberts, Rev. Dr., F. Crombie och Dr. Donaldson 1867. *The writings of the apostolic fathers*. Translated by Rev. Dr. Roberts, Dr. Donaldson and Rev. F. Crombie. Edinburgh (The Ante-Nicene Christian library, 1). Tillgänglig online på <<http://www.newadvent.org/fathers/0101.htm>>, åtkomst 31 maj 2009.
- Sandin, P. 2007. "Diognetiana". *Vigiliae Christianae*, 61 (2007), 253–57.
- Saussure, F. 1916/1960. *Course in general linguistics*. Ed. by Charles Bally and Albert Sechehaye in collab. with Albert Reidlinger, London 1960 (eng. övers. av *Cours de linguistique générale*, Lausanne 1916, m.fl. uppl.).
- TLG: Thesaurus Linguae Graecae, CD-ROM Disk E. 2000. Distributed by the Thesaurus Linguae Graecae for the Regents of the University of California.
- TLG Workplace 8.0. 2000. Silver Mountain Software.
- [VD] Jean-Paul Vinay och Jean Darbelnet 1995. *Comparative Stylistics of French and English: A methodology for translation*. Translated and edited by Juan C. Sager, M.-J. Hamel, Amsterdam/Philadelphia (Benjamins Translation Library, 11: översättning av det franska originalet *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, Paris 1958).
- Wengst, K. 1984. *Schriften des Urchristentums: Didache (Apostellehre); Barnabasbrief; Zweiter Klemensbrief; Schrift an Diognet*. Ed. K. Wengst, München.
- Vermeer, Hans J. 1989. "Skopos and commission in translational action". In: L. Venuti (red.), *The Translation Studies Reader* (London etc. 2000), 221–32.
- Wikipedia 2009. "Textkritik": <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Textkritik>>. Åtkomst 2 juni.